

GÖTEBORGS UNIVERSITET

RUT-avdrag för läxhjälp

- En utmaning för skolans likvärdighet

Tatiana Andreasson

Examensarbete 15 hp, LAU 325

Handledare: Bo G Eriksson

Rapportnummer: VT14-2480-21

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: RUT-avdrag för läxhjälp – En utmaning för skolans likvärdighet

Författare: Tatiana Andreasson

Termin och år: VT-13

Kursansvarig institution: Institutionen för sociologi, Göteborgs Universitet

Handledare: Bo G Eriksson

Examinator: Johan Söderberg

Rapportnummer: VT14-2480-21

Nyckelord: läxor, likvärdig utbildning, RUT-avdrag, läxhjälp

Sammanfattning

Läxor förekommer i den svenska skolan trots att den inte är beskriven i skolans styrdokument. Huvudsyftet med arbetet var att undersöka om RUT-avdraget för läxhjälp påverkar skolans likvärdighet. En delfråga i arbetet var vilket syfte läxan har samt om den kan vara en del av skolans ordinarie verksamhet. I mitt arbete har jag använt mig av en kvalitativ metod dokumentanalys för att undersöka läxan som begrepp. För att undersöka läx-RUT och dess effekter har jag använt en kvantitativ metod, då jag tog hjälp av data från Statistiska centralbyrån. Informationen från dokumentanalysen har sedan diskuterats tillsammans med statistik.

Jag har tolkat arbetets resultat att läxan inte kan inneha den centrala roll den har i skolan idag. Läxan finns inte beskriven i läroplanen och dess vetenskapliga grunder är få och tvetydiga. För att kunna uppfylla de syften läxan är tänkt att ha, måste den diskuteras mer inom lärarutbildningen. I arbetet påvisar jag att läxhjälp ger positiva effekter för eleven. Utifrån data från SCB drar jag slutsatsen att det är vissa grupper av elever som i större utsträckning kommer att använda RUT-avdraget. Detta kommer därmed att hota skolans likvärdighet.

Förord

Ett särskilt tack till min handledare Bo G Eriksson för värdefulla synpunkter under arbetets gång. Även ett stort tack till min son Mark för det tålamod han haft under mitt skrivande samt de otaliga påsar djungelvrål och kokosbollar han köpt till mig för att hålla mig på gott humör.

Innehållsförteckning

Abstract	i
Förord	ii
Innehållsförteckning	iii
1. Inledning	1
1.1. Förord.....	1
1.2. Syfte och frågeställning.....	1
2. Metod	2
2.1. Val och motivering av metod och design.....	2
2.2. Beskrivning av undersökningsförfarande	2
2.3. Redogörelse av analysmetod	2
2.4. Diskussion av studiens tillförlitlighet	2
3. En likvärdig skola	4
4. Sociologi	5
4.1. Sociologisk forskning.....	5
4.1.1. Basil Bernstein	5
4.1.2. Pierre Bourdieu.....	5
4.2. Skolan som organisation utifrån ett utbildningssociologiskt perspektiv	6
4.2.1. Klassbakgrund.....	6
4.2.2. Andra faktorer	7
5. Läxor.....	8
5.1. Vad är läxa?.....	8
5.1.1. Några definitioner av läxa.....	8
5.2. Syfte med läxan.....	10
5.2.1. Läxan i läroplanen.....	10
5.3. Nyttan med läxa	11
5.3.1. Positiva effekter med läxor.....	13
5.3.2. Negativa effekter med läxor	13
6. RUT-avdrag för läxhjälp.....	14
7. Ståndpunkter	14
7.1. Folkpartiet.....	15
7.2. Vänsterpartiet.....	15
7.3. Argument mot RUT-avdrag för läxor	16
7.4. Argument för RUT-avdrag för läxor	16
8. Läxhjälp	17
8.1. Vilka använder RUT-avdraget?.....	18
9. Diskussion.....	20

9.1.	Lärarens skäl för uppgifter	20
9.2.	Elevens mål med uppgifter	22
9.3.	RUTs intressenter	23
9.3.1.	Stiftaren (regeringen)	23
9.3.2.	Utföraren (läxhjälpföretagen)	25
9.3.3.	Användaren (elev och förälder)	25
9.3.4.	Finansiären (skattebetalaren)	26
9.4.	Läxhjälp	27
9.5.	Slutsats	29
9.6.	Vidare forskning	30
Referenser	.....	32

1. Inledning

Trots avsaknad av beskrivning av läxa i skolans styrdokument, förekommer läxor i den svenska skolan och är allmänt accepterat i samhället som ett verktyg för att nå framgång. Läxor är också något som getts utrymme och diskuterats i media och inte minst i den politiska debatten. Debatten tog ny fart i och med skolminister Björklunds uttalande om att Sverige har en flumskola i kris samt regeringens proposition 2012/13:14 angående skattesubvention för inhyrd läxhjälp.

1.1. Förord

Januari 2013 beslutades det i riksdagen om att privatpersoner ska kunna göra RUT-avdrag för läxhjälp. RUT-avdraget innebar från början en skattereduktion av hushållsnära tjänster, såsom trädgårdsarbete, städning och barnpassning. Skattebetalarna betalar därmed hälften av den kostnad som inhyrd läxhjälp kostar via RUT-avdraget.

Under min tid då jag har varit ute på min verksamhetsförlagda utbildning (vfu) har jag kontinuerligt sett elever tilldelas läxor, likaväl som jag själv har gett elever läxor. Genom lärarutbildningen har jag fått ta del av hur lärande sker, såväl i teoretisk som i praktisk miljö, men sparsamt har mina reflektioner varit runt sambandet mellan kunskap och läxor. Jag kan inte minnas att jag någonsin i min lärarutbildning har tagit del av varken svensk eller utländsk forskning om det här. Mitt eget beslut om att ge elever läxor har mer varit ett efterapande av vad mina handledare har gjort på de respektive skolor jag har gjort min praktik på.

Det var först i slutet av min utbildning som jag med diverse lärandeteorier i bakhuvudet, min sammanlagda erfarenhet av min vfu, samt med dagens politiska debatt om läxor som jag på allvar blev nyfiken att titta närmare på läxor i relation till elevers skilda förutsättningar.

Är läxor byggd på en genomtänkt strategi eller är det något som bara finns och inte ifrågasätts?

1.2. Syfte och frågeställning

I skollagen står det att den svenska skolan ska vara likvärdig. Syftet med examensarbetet är att undersöka hur läxhjälp med RUT-avdrag kan tänkas påverka målet att nå en jämställd skola. Studien kommer bedrivas utifrån ett utbildningssociologiskt perspektiv. För att komma framåt i detta syfte kommer frågeställningarna vara:

1. Vilket syfte har läxor? Är det ett komplement till eller en del av skolans ordinarie verksamhet?
2. Hur kan RUT-avdrag för läxhjälp tänkas påverka målet att nå en jämställd skola?

2. Metod

2.1. Val och motivering av metod och design

Den utbildningssociologiska vinklingen av arbetet valdes på grund av att jag ser det som tämligen svårt att isolera en enskild aktivitet utan att även studera kontexten och få fram ett svar som inte enbart kommer styras av läsarens politiska övertygelser.

Nationalencyklopedins definition av utbildningssociologi:

”Område inom sociologin som undersöker förhållandet mellan utbildning, ekonomi och politik samt social skiktning och rörlighet, liksom relationen mellan utbildning och kultur, dess roll både för att bevara det bestående samhället och för att förändra det.” (NE.se)

2.2. Beskrivning av undersökningsförfarande

Först vill jag klargöra vad likvärdighet inom skolans ramar är. Sedan för att kunna avgöra om läxhjälp påverkar likvärdigheten, behöver man först veta vad det är som ska hjälpas, dvs. får det definieras vad en läxa är. Utifrån det är en fråga vilka effekter läxor har för eleverna. Är läxor något man kan studera som ett enskilt fenomen oavhängt andra faktorer runt omkring? Vilka andra faktorer kan i så fall tänkas spela in? Hur förhåller sig läxhjälpen till läxors olika funktioner samt dess relevans för en jämställd skola? För att utvärdera likvärdigheten är frågan vilka som använder sig av läxhjälp.

2.3. Redogörelse av analysmetod

En kvantitativ metod är när man samlar in kvantifierbara och objektiva data från ett större urval. Detta kan t.ex. ske med enkäter eller standardiserade tester. Resultaten brukar sedan generaliseras och gälla för fler än dem man har undersökt.

I det kvalitativa synsättet är det viktigare att tolka och förstå resultaten snarare än att generalisera dem. Det är vanligt med mer djupgående intervjuer eller att forskaren har deltagande observation. En observation är ofta bättre om man vill veta vad undersökningsobjekten gör och inte bara vad de säger att de gör. Resultaten beror mycket på forskarens förförståelser. Detta kritiserar ofta med anledning av att replikerbarheten därmed blir låg och att reliabiliteten (mätningens tillförlitlighet) ofta är osäker. (Stukát, 2011, s 36)

För att komma fram till svaren på mina frågeställningar har jag valt en kvalitativ metod dokumentanalys för att undersöka innebörden av läxan som begrepp och dess funktioner och en kvantitativ metod för att studera RUT-avdraget och dess effekter med hjälp av data från Statistiska Centralbyrån (SCB). Information från dokumentanalysen kommer att diskuteras tillsammans med statistisk data (som i första hand är från SCB). Jag kommer att reflektera runt andra forskares arbete och jämföra det med vad som sägs i den politiska debatten samt vad skolans styrdokument säger. Beslutsfattare argumenterar för sin sak. Många argument låter bra, men hur väl underbyggda är de? Bygger de på vetenskapliga belägg eller är de endast uttryck för en politisk övertygelse?

2.4. Diskussion av studiens tillförlitlighet

Den amerikanska författaren och reportern Mark Twain myntade en gång uttrycket ”lögn, förbannad dikt och statistik”. Med detta menade han att man kan påvisa vad man vill genom att vinkla och manipulera statistik. Men det är ofrånkomligt att nyttja statistiska metoder för att bearbeta stora datamängder och att kunna göra dem generaliserbara. När man generaliserar ett resultat utifrån en datamängd måste man fråga sig om det är statistiskt säkerställt. Ofta får man ett svar som med en viss sannolikhet är så. Sannolikheten beror på många olika saker; hur

sammanställningen av de undersökta individerna representerar sammanställningen av den totala populationen, har man gjort oberoende slumpmässigt urval (OSU), hur stort urval man hade till hands (hur många försöksobjekt), hur spridningen av observationerna ser ut (både geografiskt samt tidsmässigt), hur väl mätinstrumentet fungerar etc. Man pratar ofta om reliabilitet, validitet och generaliserbarhet. (Stukát, 2011, s 132)

Reliabiliteten kan man säga är hur bra mätinstrumentet är på att mäta.

För reliabiliteten i dokumentanalysen så gäller det att få med alla relevanta styrdokument eller hur urvalet av styrdokument skett och urvalet av andra dokument. När man jämför innebörden i olika texter i en textanalys är det möjligt att det finns texter, vilka man är omedveten om, som skulle tillföra analysen en dimension till eller föra analysen i en annan riktning. Jag har använt läroplanerna för det obligatoriska läroväsendet från 1962 och framåt. Jag har studerat den läxforskning som är gjord fram till idag och har haft den som grund för att få fram övriga relevanta dokument. Detta anser jag ge en relativt hög reliabilitet.

När det gäller SCB-data så är de en totalundersökning. Dvs alla RUT-avdrag och alla kommuner etc är med. Därmed är reliabiliteten hög då Skatteverket och SCB med stor sannolikhet inte missar så många RUT-avdrag.

Validiteten är om man faktiskt mäter det man har för avsikt att mäta.

Validiteten i dokumentanalysen beror på hur väl man lyckas representera sina valda dokument. Detta är delvis beroende på ens förförståelse. Jag gör mina tolkningar men jag redovisar varifrån slutsatserna är dragna och jag använder mig även av citat för att styrka validiteten.

SCB-datans validitetskontroll är hur bra RUT-avdragen mäter det jag avser att mäta. RUT-avdragen innefattar mycket mer än läxhjälp. Det är till exempel inte så troligt att de äldre, som får mycket RUT-avdrag, använder det till så mycket läxhjälp. Detta gör att validiteten inte är så stark för denna del.

Generaliserbarhet är för vem/vilka resultaten gäller.

Eftersom SCB-data är en totalundersökning gäller den för alla. Men mycket av den statistik som erhållits från SCB angående RUT-avdrag är inte redovisad på individnivå, utan som mest ner till kommunnivå. Detta gör att antaganden utifrån statistiken gjorts. Detta medför att det inte är absoluta sanningar som presenteras, utan svar med en viss statistisk sannolikhet.

3. En likvärdig skola

Traditionellt har man ansett att en period i ungdomen har varit tillräckligt som förberedelse för vuxenlivet. Det har ersatts av en uppfattning av att lärande bör ses som en livslång angelägenhet för alla. Sen andra världskriget har olika regeringar i Sverige försökt anpassa och effektivisera skolan och undervisningen för att ungdomarna ska vara bättre förberedda för vuxenliv och arbete. (Giddens, 2003, s 423)

Skollagen innehåller grundläggande bestämmelser om skola och förskola, där rättigheter och skyldigheter för barn, elever och deras vårdnadshavare regleras.

Alla ska, oberoende av geografisk hemvist och sociala och ekonomiska förhållanden, ha lika tillgång till utbildning i skolväsendet om inte annat följer av särskilda bestämmelser i denna lag. (Skollagen 1 kap §8)

Utbildningen inom skolväsendet ska vara likvärdig inom varje skolform och inom fritidshemmet oavsett var i landet den anordnas. (Skollagen 1kap §9)

En läroplan är en förordning som utfärdas av regeringen. De verksamheter som omfattas av förordningen ska följa den. I varje inledande avsnitt av respektive läroplan tas rätten till utbildning upp. Undervisningen ska vara anpassad till varje elevs förutsättningar och behov och med utgångspunkt i varje elevs bakgrund, språk och erfarenheter verka främjande för elevens fortsatta lärande och kunskapsutveckling. Hänsyn ska tas till elevens individuella förutsättningar och behov. I Lgr 11 menas att med en likvärdig utbildning ska det inte vara samma undervisning för alla elever. I stället ska undervisningen anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den ska främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper.

[...] En likvärdig utbildning innebär inte att undervisningen ska utformas på samma sätt överallt eller att skolans resurser ska fördelas lika. Hänsyn ska tas till elevernas olika förutsättningar och behov. Det finns också olika vägar att nå målet. Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Därför kan undervisningen aldrig utformas lika för alla. [...] (Lgr 11)

Enligt Skolverket är likvärdigheten själva fundamentet för den svenska skolan. Olika bakgrund, ekonomi och individuella förutsättningar ska inte på något sätt hindra en elev från att nå målen. För att utvärdera likvärdigheten kan man använda olika statistiska mått som indikatorer. Man kan på så sätt fånga upplivvärdigheten genom att utvärdera resultat på olika nivåer i skolan, så som klass, skola, kommun eller nationell nivå.

Sverige har i ett internationellt perspektiv stått sig bra likvärdighetsmässigt enligt tidigare rapporter, framförallt genom att ha relativt små skillnader i resultat mellan skolor. Det mått som används för att beskriva hur mycket resultaten skiljer sig mellan olika skolor kallas mellanskolsvariation. Dock har skillnaderna i skolan ökat och allt sedan 1990-talet har stora reformer på skolområdet ägt rum, som resulterat i bland annat kommunalisering av skolan och det fria skolvalet. Friskolereformen gjorde att det plötsligt blev fritt fram för friskolor att etablera sig på marknaden och de kommunala skolorna blev plötsligt utsatta för hård konkurrens. Det relativa betygssystemet ersattes av ett nytt och lärarutbildningen har gjorts om hela tre gånger sedan slutet av 1980-talet. På nittioalet var arbetslösheten hög till följd av lågkonjunkturen och både invandringen och bostadssegregationen ökade. Pga den ekonomiska kris som det svenska samhället var i drabbades skolan av besparingar, vilka ledde till att lärartätheten minskade. (Hühne von Seth, 2011)

4. Sociologi

Jag kommer i detta avsnitt att ge läsaren en kort redogörelse för sociologi och sociologisk forskning samt att presentera relevanta sociologiska teoretiker och deras teorier, vilka jag anser är relevanta för mitt ämnesområde.

4.1. Sociologisk forskning

Sociologin skapar en medvetenhet om kulturella skillnader. Det är genom en fungerande förståelse för samhället och dess villkor för olika människor, som gör att vi kan förstå om andra grupper än vår egen. Om man har en förståelse för hur andra människor lever, blir det också lättare att förstå vilka deras problem är.

Sociologisk forskning kan vara till praktisk nytta när det gäller att bedöma effekterna av olika politiska insatser och initiativ. Sociologi bör dock inte enbart vara ett instrument för politiker och samhällsplanerare att använda sig av för att komma fram till bra beslut. Att medvetandegöra våra handlingar, varför vi gör som vi gör, och att förstå hur samhället fungerar, ger oss större möjligheter att påverka vår egna framtid genom att reagera effektivt på olika politiska initiativ. Detta är inte nog så viktigt då individer med makt inte alltid har allmänhetens eller svaga individer/gruppers bästa för sina ögon.

Sociologins uppgift är att studera balansen mellan reproduktion och social förändring. Social reproduktion beskriver hur ett samhälle fortlever över en längre period. Detta fungerar genom att människor har ett återkommande levnadsmönster och att det finns regler och strukturer för detta. Social förändring är förändringar av dessa levnadsmönster och regler. Förändringarna sker delvis för att människor vill det och delvis för att det ibland uppstår oförutsedda konsekvenser på grund av förändringarna. (Giddens, 2003, s 20)

Sen efter kriget har samhället strävat efter att utjämna klyftor i samhället, då idealen varit rättvisa och social jämlikhet. Man anser att utbildning kan minska klyftorna och därmed försöker man använda utbildning för ändamålet. Det finns flera teoretiska perspektiv att tillgå om man vill studera dagens utbildning och vad det innebär när det gäller sociala orättvisor.

Jag väljer här att ta upp två viktiga personer inom sociologin.

4.1.1. Basil Bernstein

Basil Bernstein var verksam professor i sociologi i London och utbildningssociolog. Bernstein hade en samhällskritisk inställning och hans forskning gick ut på att studera de regelverk som påverkade människor och språkbruket i olika samhällsklasser. Enligt Bernstein utvecklar barn med olika sociala bakgrunder olika koder. En utvecklad kod, eller elaborerad kod, är ett sätt att prata som innebär att ordens betydelse kan anpassas till olika situationer.

Medelklassbarnen får det därmed lättare att generalisera och uttrycka abstrakta idéer. Detta ska inte förväxlas med att barn från lägre socialgrupper skulle ha ett sämre språk. Snarare handlar det om att deras språkbruk inte överensstämmer med skolans språknormer. Bernstein menar att barn som lärt sig hantera en elaborerad kod kommer därmed att få det lättare i skolan. (Giddens, 2003, s 427)

4.1.2. Pierre Bourdieu

Pierre Bourdieu, fransk sociolog och forskare, använde sig bl.a. av begreppen habitus och symboliskt, socialt, ekonomiskt och kulturellt kapital. Habitus är de ramar en individ kan agera och förhålla sig inom till en miljö. Grunden för sitt habitus skapas av sina uppväxtförhållanden, men individen kan medvetet utveckla det i olika sociala miljöer. För att

nå högre positioner inom den sociala skiktningen kan individens kapitaltillgångar omvandlas till en del av sitt habitus.

Alltså måste man ha kapital eller skaffa sig kapital för att kunna flytta fram sin position. Genom utbildning finns en möjlighet till att skaffa sig kulturellt och socialt kapital och i förlängningen även ekonomiskt. Bourdieus olika kapitalbegrepp innebär olika sociala klassers/skikts tillgång till eller avsaknad av olika kapitalformer och är också relaterat till dominansförhållande i samhället. Skolan förstärker den variation i kulturella värderingar och synsätt som vi lär oss tidigt i livet. I och med detta menar Bourdieu att skolan utgör en instans där reproduktion av de sociala klasserna sker och tillsammans med andra sociala institutioner bidrar till att vidmakthålla sociala och ekonomiska orättvisor över generationerna. (Månson, 2003, s 407) Bourdieus teorier handlar om samhällsreproduktion i Frankrike, men Tallberg m.fl. (2002, s 59) menar att de kan appliceras på den västerländska skolan i allmänhet i många avseenden.

4.2. Skolan som organisation utifrån ett utbildningssociologiskt perspektiv

Idag har vi en skola som ska vara för alla. Det finns allt fler friskolor och privata alternativ, men oavsett bakgrund befinner sig ändå de allra flesta barn och ungdomar i samma skolform. Organisatoriskt är skolan idag mer eller mindre sammanhållen, men det skiljer sig mycket ändå. Enligt Tallberg m.fl. (2002) har vi en skola som är segregerad och det sker även en social sortering i skolan.

4.2.1. Klassbakgrund

Med en segregerad skola menar man att man i skolan återfinner samhällets sociala skillnader. T.ex. att elevsammansättningen i olika skolor skiljer sig, ofta uppdelat efter bostadsområden. Man får därmed ”bättre” respektive ”sämre” skolor beroende på om de finns i ”bättre” respektive ”sämre” områden och att barn från villaområden går på en skola och barn från förorten går på en annan. Den sociala sorteringen innebär att barn med olika bakgrunder i skolan väljer olika inriktningar utifrån sin klassbakgrund, t.ex. olika teoretiskt eller praktiskt inriktade gymnasieutbildningar. Ju högre upp i utbildningssystemet man kommer desto högre andel barn med medelklassbakgrund (vilket i de flesta fall innebär att föräldrarna är högskoleutbildade) är det. Detta brukar förklaras med social snedrekrytering. (Tallberg m.fl., 2002, s 49)

Begreppet klass används ofta men beteckningen socioekonomiska grupper används i mycket av forskningen i stället. Klass är ett begrepp som utsatts för mycket kritik och många gånger ett känsligt ämne. Men klassbegreppet fungerar bra som teoretiska utgångspunkter för att beskriva och identifiera grundläggande villkor för en större grupp människor och viktiga förhållanden i samhällets ekonomiska och materiella sammansättning. (Tallberg m.fl., 2002, s 52) I detta arbete kommer jag mestadels använda mig av klass som term. På senare tid har klassbegreppet blivit mindre bundet till faderns utbildning eller yrke. Idag pratar man hellre om andra kapital förutom de ekonomiska, framförallt inspirerade av Pierre Bourdieu.

Också statliga utredningar och statistik från SCB visar att det finns ett starkt samband mellan föräldrars socioekonomiska grupp och barnens utbildning. Utbildningsskillnader mellan personer med social bakgrund kan knappast längre förklaras av oöverstigliga ekonomiska hinder menar man, utan snarare av kulturella barriärer där medelklassbarn från högre socioekonomiska grupper växer i en annan studieinriktad miljö och förbereds för utbildning på ett eller annat sätt (SCB 1987, SCB 1992) Man har också visat hur elever beroende på sin sociala bakgrund valde olika gymnasielinjer. Till exempel att barn från högre

socioekonomiska grupper främst valde de särskilda kurserna i språk och matematik och teoretiska gymnasielinjer medan barn från lägre socioekonomiska grupper främst valde praktiska linjer på gymnasiet. (Högskoleverket och SCB, 2012)

Av de som började på högskola HT2011 och var mellan 19 och 34 år hade totalt 36 procent högutbildade föräldrar, dvs föräldrar med minst en treårig eftergymnasial utbildning. Jämför man med att ca 25 procent av denna befolkning har högutbildade föräldrar, ser man att det är högre sannolikhet att söka vidare till högskolan för dem som har högutbildade föräldrar. (SCB) Tidigare hoppades man på att öppnare och fler möjligheter till utbildning för alla, oavsett klassbakgrund, skulle bidra till en ökad mobilitet för befolkningen och utbildningen skulle fungera som en social hiss uppåt för begåvade barn från lägre klasser. Men sedan 1970-talet har man alltmer övergått till att prata om och se utbildningen i termer av reproduktion.

Den dolda läroplanen

Generellt sett uppfostras arbetarklassbarn och medelklassbarn på olika sätt. Man brukar säga att arbetarklassbarn lär sig att lyda och anpassa sig medans medelklassbarn lär sig att vara självständiga, ta eget ansvar, vara målmedvetna och ha ett välutvecklat språk (elaborerad kod för att använda Bernsteins termer) osv. Skolan lär inte bara ut det som står i läroplanen, utan det finns även en dold läroplan. I den dolda läroplanen finns en underförstådd önskan eller avsikt om saker som inte sker uppenbart, som bl.a. går ut på att eleverna ska lära sig att komma i tid, sitta stilla och lyssna. (Giddens, 2003, s 428) Och även om arbetarklass barn sägs uppfostras till just lydnad kan man säga att det ändå är medelklassbarnen som mest känner igen sig i och kan anpassa sig till skolans dolda läroplan. (Tallberg m.fl., 2002, s 64)

4.2.2. Andra faktorer

Under slutet av 1990-talet har man förstått att det inte är tillräckligt att bara använda klass som begrepp utan att det behövs fler begrepp att ta hänsyn till. De vanligaste begreppen som tas upp är genus, etnicitet och klass. Människors liv och samhällen är idag så komplexa att det inte räcker med enbart ett av begreppen som en förklaring och förståelse av dem, utan man försöker kombinera begreppen med varandra. (Tallberg m.fl., 2002, s 57)

Inte heller kan man bara titta på om man har annan etnicitet eller inte, utan man får även ta i aspekt hur gammal man var när man kom till Sverige. Skolverket påvisar i sin rapport "Likvärdig utbildning i svensk grundskola?" att kommer man till Sverige efter 10 års ålder har man svårare att prestera i skolan. Det blir en kulturell krock när man börjar skolan och man har svårt att ta till sig av den dolda läroplanen. De kulturella skillnaderna blir också olika stora beroende från vilket land man härstammar.

Generellt sett visar det sig att betygsmissigt presterar medelklassflickor allra bäst medans pojkar med arbetarklassbakgrund och pojkar med utländska bakgrunder presterar sämst.

Det kan också vara viktigt att reflektera över klassbyten eller klassresor. När man pratar om en klassresa menar man oftast att den går uppåt. Högre utbildning är också det lättaste sättet att byta klass. Men klassresor kan också gå nedåt. Det kan t.ex. vara människor som invandrat som av olika skäl tappat statusen de haft i sitt ursprungsland. Ett skäl kan vara att utbildningen de har inte är giltig i Sverige. (Tallberg m.fl., 2002, s 76)

5. Läxor

Läxor är något som är ett kontinuerligt inslag i skolan och allt för ofta skapar förtret hos såväl elever, lärare som föräldrar. Därför kan det tyckas konstigt att det faktiskt finns så lite svensk forskning om sambandet mellan läxor och kunskap. Den forskning som finns att tillgå är i stor utsträckning från USA och Harris Cooper är ett namn vars forskningsresultat man ofta hänvisar till. Cooper är professor på psykologiska institutionen och ledare för ”Program in Education” på Duke-universitetet i Durham i USA. Han har studerat läxor i mer än tjugo år och skrivit ett antal publikationer i ämnet. Han anses av många vara USAs ledande expert i ämnet om läxor. I slutet av 1980-talet gav National science Foundation medel till Cooper för att i forskningssyfte samla in och bearbeta resultat av effekter om hemarbete. I boken ”The battle over homework” samlar Cooper in resultat från olika undersökningar och sammanställer detta. Han försöker vara så neutral som möjligt och tar hänsyn till om resultatet är statistiskt säkerställt innan han drar slutsatser.

Forskningsresultat om läxor har ofta anklagats för att ha uppenbara mätproblem och är inte tillförlitliga. Jag är också väl medveten om svårigheten att relatera den amerikanska läxforskningen direkt till svenska förhållanden, då samhällena i de båda länderna skiljer sig i fråga om exempelvis skolsystem och välfärdssystem. För att besvara min frågeställning kommer jag dock att ta avstamp i den amerikanska forskningen om läxor, vilket beror på att den amerikanska är mer omfattande än den svenska och att den svenska inte allt för sällan hänvisar till den amerikanska.

Jan-Olof Hellsten och Ingrid Westlund är återkommande namn i den svenska litteraturen. Hellstens egen studie relaterar till läxor i samband med frågor om elevers arbetsmiljö. Westlund har bedrivit en studie som syftar till att få en bild av elevers upplevelser av läxor när tiden har betydelse. Båda författarna har i sin forskningsöversikt hjälpt mig vidare i jakten på andra som forskar om läxor eller andra nära relaterade områden.

Min ambition är att göra en fördjupad genomgång av tidigare forskning och på så sätt besvara min frågeställning.

5.1. Vad är läxa?

Att definiera ordet läxa är bra mycket svårare än vad jag trodde. Svårt men högst relevant då jag avser att studera den svenska politiska debatten kring läxor, läxföretag och varför det i dagens läge finns RUT-avdrag för något som inte existerar i dagens läroplan, samt att det är förvånansvärt lite forskning i Sverige om sambandet mellan läxor och kunskap. Men mer om detta senare.

5.1.1. Några definitioner av läxa

Nationalencyklopedin, 2013:

Avgränsad skoluppgift för hemarbete särsk. om visst textstycke som skall läras in-hemuppgift.

Westlund (2004, s 78):

Läxor är en svårfångad hybrid som finns någonstans i gränslandet mellan uppgift och tid, arbete och fritid, skola och hem, individ och kollektiv.

Hellsten (2000, s 120):

Läxa är det arbete som inte sker på lektionstid.

Pedagogisk Uppslagsbok (1996):

En arbetsuppgift som eleven ska göra på sin lediga tid.

Elevers definition av läxor Westlund (2004, s 43):

Läxor är något (uppgift) som tar tid av hem och fritiden.

Pedagogisk Uppslagsboks definition kan tyckas vara enkel och tydlig tills det man börjar undra, hur kan man vara ledig då man har en arbetsuppgift med sig hem?

Den svenske läxforskaren Jan-Olof Hellsten menar att det går bra om man ser skolan som skoldag och skolbyggnad. Då är man "ledig" när man går hem även om man har en uppgift med sig hem att lösa. Men hur är det om man ser skolan som ett utbildningsprojekt? Väljer man som Hellsten att likställa skolan som vilken svensk arbetsplats som helst, blir läxan ett unikt fenomen på den svenska arbetsmarknaden och de definitioner som finns till hands när man gör ett försök att beskriva läxan blir både motsägelsefulla och oanvändbara. (Hellsten, 2000, s 120)

Hellsten provar många olika definitioner. När han testar definitionen "läxa är det arbete som inte sker på lektionstid", ser han att det krävs ytterligare förklaringar. Läxan ges och förhörs samt ibland arbetas med, på lektionstid. Det blir inte enklare att förstå innebörden av ordet läxa när Hellsten menar att varje elev tolkar läxan efter sina tidigare erfarenheter av läxor. Hellsten skriver att det visserligen är vanligast att läxan beskrivs som en avgränsad hemuppgift men att definitionen av läxa också kan beskrivas som frivilliga arbetsuppgifter eller komplettering av skoluppgifter.

Enligt Hellsten omfattar en läxa åtminstone fyra olika aspekter.

1. Läraren ger den som en uppgift åt eleverna och eleverna accepterar den.
2. Eleverna tolkar uppgiften.
3. Eleverna arbetar med läxan.
4. Läxan förhörs eller används på annat sätt.

Det är inte självklart i vilken ordning dessa aspekter sker. Till exempel kan elevens tolkning av uppgiften förändras när det arbetas med den. Ett annat exempel är att eleven ibland inte arbetar med läxan förrän den förhörs.

Till en början verkar definitionen av den första och sista aspekten vara relativt enkel och gör läxan observerbar, dvs läxan är den uppgift läraren ger som läxa och sen använder sig av i sin fortsatta undervisning.

De andra aspekterna kan vara svårare att definiera. Baserat på de intervjuer Hellsten gjort med några lärare svarade lärarna att de i lägre klasser gav enkla faktaläxor för att i högre klasser ge uppgifter som bygger på att eleverna ska kunna utveckla resonemang och kreativitet. Det är troligt att eleverna ändå tolkar uppgifterna utefter de tekniker de lärt sig av i de lägre klasserna. Den läxa som läraren ger är därmed en annan än vad eleven får. Varje elev tolkar även uppgiften olika. Så vad är då läxan? Är det den uppgift som läraren ger eller det som eleven tolkar? I så fall, vilken elev? (Hellsten, 2000, s 121)

Ett exempel från Hellsten (2000): "På en SO-lektion påminner läraren om ett läxförhör som omfattar femtiotvå av Sveriges städer. Vi sätter godkänt vid trettio namn och de andra läser fyrtio."

Är det den obligatoriska delen, dvs. trettio städer, som ska definieras läxa eller är det den obligatoriska delen plus den frivilliga, dvs. allt över trettio städer? Här kan det lätt tolkas som

om frivilliguppgifterna inte är någon läxa, för de är uppgifter som man inte behöver göra. Hellsten menar att läxans definition i allra högsta grad handlar om vilken elev man talar med. Det är inte bara så att eleverna tolkar sina läxor olika, de arbetar också helt olika med sina läxor beroende på vad de läser in i begreppet läxa.

Om vi knyter tillbaka till den första aspekten, där Hellsten från början menade att läxan var observerbar och att den relativt lätt kunde definieras. Har läraren gett eleven en uppgift genom att öppna möjligheterna till frivilliga arbeten? Om frivilliga arbeten ger möjligheter för ett högre betyg, som man inte får om man inte gör dem, så är det en obligatorisk hemuppgift för vissa elever. Därmed menar Hellsten att inte ens den första aspekten av läxa är entydig. Läraren ger eleverna olika läxor utan att veta om det. (Hellsten, 2000, s 122)

Det tycks vara ett internationellt fenomen att ”homework is often set at the end of the lesson hurriedly with inadequate time for clarification and questions”. Detta gör att innebörden av läxan mottages och tolkas olika beroende av vad eleven läser in i begreppet läxa. Vilket betyder att det vid lektionens slut sitter elever fria att tolka vilka prestationer som förväntas av dem i anslutning till den tilldelade läxan.

5.2. Syfte med läxan

Cooper har sett att det i USA under hela nittonhundratalet funnits ett återkommande mönster om läxor. Det är ca en 30-årscykel där folket ber om mer läxor under 15 år och mindre under 15 år. (Cooper, 2007, s 1) På 1920-talet ansåg man att läxor var till för att forma och disciplinera eleverna. På 40-talet vände attityderna, läxor blev ett redskap att ta upp kampen mot Sovjetunionens tekniska landvinningar. På 60-talet ser vi teorier om lärande (progressivismen) dömer ut läxor då de förhindrar en socialsamvaro, hämmar kreativitet och inte står för en sund arbetsmiljö. I mitten av 80-talet går man in i en period av resultatiriktning och läxor används som ett medel för att skapa tillväxt. Ett effektivt läxläsande resulterar i goda resultat. Läxvågorna i Sverige under femtio år överensstämmer ganska väl med de växlingar i debatten som sker i USA, dock med en viss förskjutning.

5.2.1. Läxan i läroplanen

Skolväsendet beskrivs i sin tid och samhällskontext, vilket gör att det är relevant att se till hur läxan historiskt är beskriven i läroplanen.

För varje skolform och för fritidshemmet ska gälla en läroplan som utgår från bestämmelserna i denna lag. Läroplanen ska ange utbildningens värdegrund och uppdrag. Den ska också ange mål och riktlinjer för utbildningen. (Skollagen kap 1 §11)

Det står inte mycket om läxor i läroplanerna. Den mest utförliga beskrivning av vad läxor är hittar man i Läroplan för grundskolan från 1962 (Lgr 62). Här beskrivs hemuppgifterna som ett väsentligt inslag i elevernas ”arbetsfostran” men även ett tillfälle för eleverna att befästa sina kunskaper och färdigheter. Lgr 62 betonar dock att ”huvuddelen av det med skolan förbundna arbetet bör eleverna utföra på skoltid” (Lgr 62, s 57)

På sidan 57 i Lgr 11 kan man vidare läsa att ”inläring i hemmet skiljer sig inte något väsentligt från inläring i skolan” och att man därmed explicit likställer läxläsning med skolundervisning. (Hellsten, 1997, s 206)

Läroplan för grundskolan från 1969 (Lgr 69) tar avstånd från läxorna på samma sätt som i Lgr 62 men med en viss skillnad att ”bör” är bytt till ”skall”. Läxorna är i Lgr 69 mer beskrivna som ett hemarbete av frivillig karaktär. ”Hemuppgifterna bör ././ i största möjliga utsträckning vara frivilliga för eleverna.” (s 71)

Läroplan för grundskolan från 1980 (Lgr 80) brukar betraktas som den läroplan som återinför läxorna i skolan vilket sker på en enda rad ”Hemuppgifter för eleverna utgör en del av skolans arbetssätt” (s 50). Med tanke på den diskussion som förts under 1970-talet om läxors vara eller icke vara är det märkligt att läroplanen från 1980 avhandlar läxorna på endast tretton rader och inte nämner någonstans vad som skall känneteckna dessa läxor vilka ska ge arbetsfostran och ge resultat i form av befäst kunskap och färdigheter.

Under 1990-talet används åter läxorna med nyvunnen status som arbetsmetod i grundskolan och då som nu ifrågasätts de sällan. Däremot försvinner de ur de officiella dokumenten. Inte heller i den följande läroplanen (Lpo 94) eller i kursplanerna för grundskolan (SOU 1993:2) nämns begreppet läxa. På samma sätt försvinner regleringen av hemuppgifterna ur stadgarna. I skolverkets nya läroplan, Lgr 11, går det inte heller att utläsa att läxan ska anses vara en obligatorisk del av skolan.

Skolförordningens kapitel 4, paragraf 15, som förskrev att elevernas arbete huvudsakligen skulle ske under skoldagen och att läxor inte fick ges till dag efter söndag, helgdag eller hel lovdag försvann 1995 och ersattes inte med någon ny paragraf reglerande läxor. (Hellsten, 1997, s 207)

Westlund (2004, s 31) menar att det är viktigt att läxan problematiseras. Hon anser i likhet med Hellsten att få studier ifrågasätter läxors värde, såväl nationellt som internationellt, samtidigt som läxan lyser med sin frånvaro i aktuella svenska läromedel, lärarhandledningar och lärarutbildningar. (Westlund, 2004, s 41)

Enligt Hellsten verkar läxan vara ett naturligt inslag som inte ifrågasätts, men menar att läxan är långt ifrån självklar, utan kräver en förklaring varje gång den träder fram. (Hellsten, 2000, s 119)

5.3. *Nyttan med läxa*

Lärare och andra vuxna tar i allmänhet för givet att läxor har ett värde, att barn lär sig mer av dem. Den offentliga diskursen innehåller många innebörder av begreppet läxa. Hellsten (1997, s 211) har sammanfattat de sex som enligt honom är de som är de tydligaste. Den sjunde framträder inte lika klart men har ändå tagits med.

- **Förberedelsen:**
Genom läxor lär eleverna sig att ta ansvar för sina arbetsuppgifter, tänka själva och på så sätt förbereda sig inför livet efter skolan. Elever läser också läxor som ett sätt att förbereda sig inför prov och förhör. Genom att läxor införs på ett tidigt stadiet får eleverna träning i studieteknik som är nyttig längre fram i de högre klasserna. Läxan befäster de ämneskunskaper och ger en bra repetition av vad läraren gått igenom under lektionerna.
- **Tidsstruktur:**
Läxan är ett sätt att organisera tid, inte bara för eleven själv utan hela familjens verksamhet kan bli organiserad kring läxorna. I skolan finns det en struktur för hur läxan ska delas ut och förhöras men det är främst elevens ansvarstagande på fritiden och hur eleven strukturerar sin tid som står i fokus. Många utvecklingsarbeten handlar om att påverka föräldrarna till att använda sin tid för att stimulera och effektivisera barns läxläsning.

- **Kontroll och styrning**
Läxor innebär kontroll och några uppfattar det positivt då man som lärare genom läxförhöret kan ges möjlighet att upptäcka om en elev mår dåligt och upptäcka dess svårigheter. Läraren är den som kontrollerar läxan genom att ge ut den och sen förhöra den, men ansvaret kan också överlåtas på kamraterna. Om eleven förstår att det är för sin egen skull och inte för lärarens eller föräldrarnas skull man läser läxan kan det leda till en ökad självkontroll. Idag framträder det rentav som en moralisk plikt att ge mer läxor. Varje minut som barnen hålls borta från det destruktiva medieutbud, som dominerar i vissa hem, betyder en vinst för deras psykiska hälsa.
- **Kärlek och omsorg**
Engagerade föräldrar, som avsätter tid för barnens läxor, blir ett sätt att visa omsorg och kan på så sätt leda till starkare familjeband. Att stötta sina barn i läxläsningen och på så sätt visa omsorg om barnen formuleras ibland som krav från skolans sida.
- **Identitetsskapande**
Läxan är en väsentlig aspekt av elevrollen och markerar att eleven inte längre är ett förskolebarn, eleven har blivit redo för skolan och stor nog att axla det ansvar som läxan ger.
Läxan kan även markera ämnesstatus. En idrottslärare som skapar respekt för idrotten som skolämne genom att skicka med eleven en läxa hem.
- **Gemenskap och kontakt**
Läxan representerar den roll som sätter fokus på närhet mellan barn och föräldrar. Mycket litteratur är skriven med sikte på att markera och utveckla denna närhet, men det är framför allt kontakten mellan hem och skola som läxorna representerar. För det mesta sker kontakten i bästa samförstånd och genom skolarbetet blir föräldrarna införstådda och engagerade i elevens skola samtidigt som det blir lättare för föräldrarna att skapa en relation med läraren om man vet vad barnet håller på med i skolan.
Dessutom menar Westlund att föräldraengagemanget ökar när lärarna vinnlägger sig om att inte se läxor som kvantitet.
- **Arbetsprestation**
Den sjunde innebörden, som Hellsten inte finner lika väsentlig som de ovannämnda, är att elever beskriver läxan som ett naturligt inslag i vardagen oavsett hur betungande den är som arbetsbörda.

Tanken är att läxor lär eleverna att planera, ger pedagogiska vinster, ökar engagemanget för skolarbetet och främjar samvaron mellan föräldrar och barn. Men det finns inga säkra internationella forskningsresultat som visar det, resultaten är motstridiga. Forskning om läxor behäftas av stor komplexitet och de variabler som är inblandade är komplicerade. Forskningsresultaten måste tolkas med försiktighet då de gäller för a) en speciell kategori av elever, b) en viss ålder, c) en viss typ av hemuppgift, d) vissa lärare, e) en specifik skola (skolform) och f) olika typer av föräldrar. (Westlund, 2004, s 34) Cooper hävdar samma sak; det är svårt att få likvärdiga grupper om man ska utvärdera en grupp med elever som läser läxor med en grupp elever som inte läser läxor. De ingående parametrarna för de båda grupperna behöver vara så lika som möjligt, såsom tidigare uppnådd kunskap, motivation, att de helst ska gå samma kurser med samma lärare etc. Sen är en fråga vad de icke-läxläsande eleverna gör i stället för läxor den tiden? (Cooper, 2007, s 17) Och om man har amerikanska forskningsresultat, bör man vara medveten om svårigheterna med att överföra dessa till det svenska skolsystemet.

5.3.1. Positiva effekter med läxor

Cooper (2007, s 9) har funnit positiva effekter av läxan. Han delar in dem i olika kategorier.

Omedelbara akademiska effekter är att eleverna får bättre bevarande av faktakunskap, ökad förståelse samt bättre kritiskt tänkande och informationsprocessande. Akademiska effekter på lång sikt är att eleven får förbättrad attityd gentemot skolan samt bättre studievänor och färdigheter. Ickeakademiska effekter är att eleven får större självdisciplin, lär sig organisera tiden bättre samt tränar självständig problemlösning. Läxor ger även större förälderinvolvering i skolarbetet.

5.3.2. Negativa effekter med läxor

Många av de studier som gjorts har det gemensamt att man utgått från att läxor gagnar ungas lärande i en mängd avseenden. (Westlund, 2004, s 34) De flesta forskare finner ett positivt samband mellan läxor och resultat, medan andra inte hittar några samband alls. Det finns också forskare som tar avstånd och viftar bort sina forskningsresultat som mindre viktiga, då de inte stöder en hög värdering av läxan. (Hellsten, 2000, s 32)

Cooper (2007, s 9) tar även upp exempel på negativa effekter. Eleven kan få en mättnadskänsla, dvs den tappar intresse för akademiskt material samt upplever fysisk och känslomässig stress. Eleven får mindre tid för lektionstid och gemensamma aktiviteter. Det kan uppstå konflikt med föräldrar, pga press att prestera väl samt det kan uppstå förvirring då lärare och förälder kan ge olika instruktioner. Är läxan svår finns stor risk för fusk, antingen genom kopiering av andra studenter eller att eleven får hjälp utöver handledning. Läxor kan även ge ökad klyfta mellan hög- och lågpresterande elever. Skolverket utför en kunskapsöversikt "Vad påverkar resultaten i svensk grundskola?", i vilken det finns en del indikationer på att ökad användning av "eget" arbete i undervisningen i högre grad påverkar resultaten för elever med sämre förutsättningar på ett negativt sätt.

Även Westlund (2004, s 36) ser negativa effekter med läxor. Hon delar in dem i två kategorier:

Social rättvisa ger nackdelar för elever utan goda resurser i hemmiljön, ökade skillnader mellan låg och högpresterande elever samt ökande risker för fusk.

Positiva och negativa effekter med läxor kan uppstå samtidigt. T.ex., de kan leda till bättre studievänor fast samtidigt ger de ej tillgång till lektionstid. Pga. att elever med föräldrar med högre utbildning ofta har mer support hemma, ofta har tillgång till tyst plats att läsa läxor vid, etc, kan detta leda till ökad klyfta bland elever. (Cooper, 2007, s 12)

En annan aspekt är att sådana här undersökningar oftast bara hänsyn till kunskapsresultat. Andra negativa effekter, såsom stress, tappad motivation, skapade konflikter etc, kan vara svåra att mäta. (Cooper, 2007, s 20)

6. RUT-avdrag för läxhjälp

Ett avdrag, t.ex. för resor till och från arbetet, innebär att den beskattningsbara förvärvsinkomsten, dvs. det belopp som skatten ska beräknas på, minskar och därmed blir skatten lägre. En skattereduktion, t.ex. för hushållsnära tjänster, påverkar däremot inte den beskattningsbara förvärvsinkomsten. Det är istället den beräknade skatten som reduceras. Detta innebär att en skattereduktion på ett visst belopp minskar skatten med lika mycket räknat i kronor för alla som har reduktionen. När det gäller avdrag däremot avgör skattesatsen hur mycket lägre skatten blir. En person som har hög inkomst betalar en högre andel av sin inkomst i skatt än en person med låg inkomst. Om dessa två gör lika stora avdrag får höginkomsttagaren en större sänkning av skatten än låginkomsttagaren.

Man måste ha betalat in tillräckligt med skatt under året för att det ska täcka det belopp man begär avdrag på. Man kan inte få mer i skattereduktion än man skulle ha betalat i skatt.

När reglerna om RUT-avdrag, eller hushållsnära tjänster som det också kallas, infördes 2007, var tanken att man skulle kunna köpa sig avlastning för tjänster i hemmet och samtidigt stävja svartarbetet. För barnpassning framhölls att hjälp med läxläsning skulle omfattas av samma skattereduktion, eftersom hjälp med skolarbete har ett nära samband med barnpassning. Men eftersom man ansåg att det inte var specat ordentligt vad skolarbete var, lämnade regeringen in en proposition till riksdagen för en ändring i inkomstskattelagen, där frågan om läxhjälp tydliggörs.

Skattereduktionen för hushållsarbete ska uttryckligen omfatta hjälp med läxor och annat skolarbete till elever i skolformer som avses i 10–13, 15 och 18 kap. samt 24 kap. 2–7 § skollagen (2010:800), när hjälpen utförs i eller i nära anslutning till bostaden. (Regeringens proposition, 2012/13:14, s: 5) Riksdagen sa ja till förslaget efter att skatteutskottet har behandlat regeringens förslag i budgetpropositionen och sagt ja till dess innehåll. Utskottet menar att deras bedömning är att det är bra att läxhjälp tydligt innefattas i skattereduktionen för hushållsarbete och gäller för elever i grundskolan och gymnasieskolan eller i motsvarande skolformer. Detta innebär att det som ingår är hjälp med läxor och annat skolarbete som hänför sig till läroplaner, kursplaner och ämnesplaner för skolformen i fråga.

Lagförändringen trädde i kraft i januari 2013. Inför beslutet var Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet emot förslaget. Lärarfacken, Skolverket och Skatteverket var kritiska till förslaget. Regeringspartierna och Sverigedemokraterna var för förslaget och fick därmed majoritet i Riksdagen.

7. Ståndpunkter

Var är det som har gjort att detta politiska sug efter läxor har ökat och hur har den politiska och offentliga diskussionen om läxor fortskridit? Samtidigt som läxorna har försvunnit helt ur skolans centrala dokument har debatten om läxors vara eller icke vara aldrig varit så aktuell, inte minst ur ett partiideologiskt synsätt.

Jag har valt att för den oinsatta läsaren ge en kort redogörelse för hur debatten har förts runt läxor och läxhjälp genom att redovisa för två partiers uppfattningar och ideologiska ståndpunkter runt och omkring läxor. Efter en genomgång av den offentliga debatten har jag även valt att referera två debattörer från Svenska Dagbladet. Dessa två belyser i sina inlägg de delar av den offentliga och partipolitiska debatten runt läxor som enligt mig varit mest vanligt förekommande.

7.1. Folkpartiet

Folkpartiet är Sveriges liberala parti, och en del av Alliansen och den sittande regeringen. Partiordförande Jan Björklund är skolminister.

På hemsidan beskriver folkpartiet sig som ett parti som strävar efter att människor ska ha mer frihet och växa och att det är genom människors idéer, företagsamhet och ansvar för varandra som samhällen utvecklas och blomstrar. Det framgår tydligt att den partipolitiska tonvikten ligger på globalisering, möjligheter och utveckling. Folkpartiet står för det fria skolvalet.

Majoriteten av folkpartiets sympatisörer är högskoleutbildade, hela 59 procent. Motsvarande andel i befolkningen är 32 procent. Moderaterna och Folkpartiet har förhållandevis många sympatisörer i de högre inkomstskikten. (Järnbert & Öhrvall, 2010)

7.2. Vänsterpartiet

På sin hemsida beskriver sig vänsterpartiet som ett socialistiskt och feministiskt parti som arbetar för ett mer rättvist och jämlikt samhälle. Majoriteten av väljarna är yngre och deras partipolitiska mål är att sträva efter att ta bort klasskillnader och andra orättvisor. (Järnbert & Öhrvall, 2010)

Vänsterpartiet vill avskaffa det fria skolvalet, då de anser att det är ett hot mot skolans likvärdighet.

Vänsterpartiet är starkt kritiska till avdrag för läxhjälp. Partiet menar att skolan ska vara likvärdig där alla elever ska ha lika tillgång till utbildning, lika kvalitet på utbildningen och att skolan ska kompensera för att alla elever ska ges en möjlighet att prestera goda studieresultat oavsett vilken bakgrund och vilken skola man går i. Regeringens förslag om skattebidrag för att köpa läxhjälp blir därmed ett så uppenbart steg i helt fel riktning och förstärker således de orättvisor som redan finns. (Vänsterpartiets motion 2012/13:Sk2)

”Enligt skollagen har skolan ett kompensatoriskt uppdrag. Det betyder att skolan ska kompensera elever som kommer från familjer utan studievana med extra stöd och hjälp, detta för att alla ska ha samma chanser att få en bra utbildning.” (Vänsterpartiet, 2012)

Vänsterpartiet är av den åsikt att läxor ska ske inom ramen för skolan och att det med stor sannolikhet annars kommer resultera i två grupper, de som kan få mycket hjälp hemifrån och de som inte kan få det.

Vänsterpartiet hänvisar till de remissvar som skolverket med anledning av RUT-avdrag för läxhjälp att likvärdigheten i svensk skola har försämrats. Skolorna blir allt mer segregerade och kunskapskillnaderna har ökat. Vilken socioekonomisk klass du tillhör blir alltmer avgörande hur väl du kan lyckas i skolan. (Vänsterpartiets motion 2012/13:Sk2)

Folkpartiet å andra sidan tycker att hemläxor är en viktig länk mellan familj och skola. Att man ska kompensera för sociala skillnader mellan eleverna och på så sätt avskaffa läxorna är enligt Folkpartiet ett klen argument.

”Vid en närmare granskning faller hela tankegången. Vi kan vara det land som har minst läxor och prov i hela västvärlden, ändå ökar skillnaderna mellan elever mer här än i andra länder.” (Folkpartiet, 2013, Vår politik - Läxor)

”Vi anser att skolan måste utmana dem som inte får utmaningar hemifrån och ha förväntningar på dem som inte har förväntningar på sig själva. Istället för att avskaffa läxor ska skolan hjälpa dem som inte får stöd hemma.” (Folkpartiet, 2013, Vår politik - Läxor)

7.3. Argument mot RUT-avdrag för läxor

SvD opinion den 27/11 2012

Jonas Vlachos är docent i nationalekonomi vid Stockholms universitet och Institutet för näringslivsforskning.

Enligt Vlachos presenteras RUT-avdraget i och för sig som ”läxhjälp”, men då det saknas en tydlig definition av vad läxa är blir det därmed svårt att skilja på vad som är läxa och undervisning. Följdaktningen går det inte att skilja på vad som är läxhjälp och vad som är privatundervisning. Läxhjälp bör därför mer korrekt beskrivas som en subvention till privatundervisning.

Vlachos säger vidare att RUT-avdrag är problematiskt från både effektivitets och likvärdighetssynpunkt. För ett mått på kostandseffektivitet bör man ställa kostnaden per privatundervisningstimme mot kostnaden i den vanliga skolan.

”Subventionen till privatundervisning är alltså tre till fyra gånger högre per elevtimma än det belopp som läggs på övrig offentligfinansierad undervisning. För att kunna ta del av denna subvention måste man själv betala en summa motsvarande RUT-avdraget.” (Vlachos, 2012, SvD)

Ur likvärdighetssynpunkt menar Vlachos att det främst kommer att vara välbeställda familjer som kommer att använda sig av den subventionerade privatundervisningen.

Enligt Vlachos kostar undervisningen för en grund- och gymnasieelev 45 000 kr/år och elev (exkl lokaler och material). En familj med två vuxna har möjlighet att göra skatteavdrag för privatundervisning för 100 000 kr/år, vilket är dubbelt så mycket. Vlachos tycker denna skillnad på hur offentliga resurser läggs på olika undervisningsformer är anmärkningsvärd, speciellt med tanke på att alla är med och betalar för subventionen av den undervisningsform som bara familjer med visst ekonomiskt utrymme har möjlighet att nyttja.

Enligt Skatteverkets remissyttrande framgår det att RUT-avdraget inte är menat för specialister som privatlärare. RUT syftar bland annat till att öka arbetsutbudet av okvalificerade tjänster som hushållen annars kan göra själva. Därmed betraktar regeringen privatundervisning som en okvalificerad tjänst, oberoende om den utförs av en legitimerad lärare eller lekman. Undervisningen kommer därmed inte falla under någon kvalitetskontroll.

”Ibland hävdas det att ingen förlorar på att några skaffar sig extraundervisning med hjälp av skatteavdrag. Även om man ignorerar kostnaden för skattebetalarna så bortser detta synsätt från att antagningen till attraktiva gymnasie- och högskoleutbildningar baseras på hur väl man lyckats jämfört med andra.” (Vlachos, 2012, SvD)

En argumentation från regeringens sida om RUT-avdrag för läxhjälp är att det skulle öka arbetsutbudet, vilket Vlachos ser som ett svagt argument och han menar att det inte finns någon betydande svart marknad för privatundervisning.

För att tackla gränsdragningsproblemet mellan barnpassning och privatundervisning, bör man enligt Vlachos inte utöka avdragsmöjligheterna, utan snarare begränsa barnpassnings-RUT till att innefatta barn upp till tio års ålder. Det hade varit rimligare ur såväl effektivitets- som likvärdighetssynpunkt.

7.4. Argument för RUT-avdrag för läxor

Maria Abrahamsson, verksam riksdagsledamot i skatteutskottet och moderat, håller inte med och i en replik till Vlachos i SvD opinion den 29:e november 2012 menar Abrahamsson att

RUT-reformen är en hejdundrande succé och i stort sett självfinansierad. Ingen enskild reform har varit så effektiv i sin kamp mot det kvittolösa samhället.

Abrahamsson anklagar Vlachos för att ”stänga ute världen bakom ideologiska skyglappar” och med närmast amatörmässiga kostnadsberäkningar ondgöra sig över regeringens förtydligande av att skattereduktionen nu också kommer att omfatta gymnasieelever.

”Det handlar inte om privatundervisning, som Vlachos konsekvent väljer att kalla det, utan om en sådan enkel hjälp med skolarbetet som omtänksamma föräldrar brukar ge sina barn, men som de av olika anledningar inte har möjlighet till.” (Abrahamsson, 2012, SvD)

Abrahamsson menar att lagstiftningen om läxhjälp kommer som ett efterlängtat komplement till RUT-reformen som sju sattes 2007. Tack vare skattelättnaderna kommer nu så kallat vanligt folk i de lägre inkomstklasserna att kunna nyttja tjänsten och kunna ta del av avlastning i hemmet i form av läxhjälp.

[..] kunskapsutveckling är i allra högsta grad en kollektiv process som sker vid social interaktion. Vi måste därför se elever som lärresurser till varandra, vilket innebär att alla elever som utvecklar speciella kunskaper är en resurs för övriga. Att en elev tar stora kliv framåt med hjälp av externa resurser är positivt också för övriga elever. (Fasht, 2012, Folkpartiet)

Med detta anser Folkpartiet att även de som inte nyttjar RUT-avdrag kommer till gagn pga kamratmotivation.

8. Läxhjälp

I tomrummet mellan lärarens kunskapsuppdrag och föräldrarnas oförmåga, i brist av tid eller kunskap, så växer läxföretagen sig allt starkare. Det finns nu en uppsjö av läxföretag. På deras hemsidor kan man läsa om vad de erbjuder. Vanligt är att de erbjuder läxhjälp, privatundervisning och intensivkurser inför nationella prov.

Enligt Skatteverkets remissyttrande till propositionen syftar RUT bl.a. till att öka arbetsutbudet av okvalificerade tjänster som hushållen själva annars skulle kunna utföra. Även Maria Abrahamsson, verksam riksdagsledamot i skatteutskottet, säger:

”Det handlar inte om privatundervisning, [...] utan om en sådan enkel hjälp med skolarbetet som omtänksamma föräldrar brukar ge sina barn [...]” (Abrahamsson, 2012, SvD)

På läxhjälpföretagens hemsidor får man dock en annan bild av vad som erbjuds. Man ska nå sina mål med hjälp av vad de kan erbjuda. Tillvägagångssättet för de olika företagen påminner ofta om varandras. De har olika strategier och tekniker för undervisning, men ofta återkommande är de tre nyckelingredienserna som deras lärare/coach/pedagog ska besitta: ämneskunskap, pedagogik och motivation.

De sticker inte under stol att det är studenter som utför arbetet och att det därmed är okvalificerad hjälp, då de inte utförs av legitimerade pedagoger. Dock använder de sig av starka ord som: lärare, pedagog, utbildningsspecialist, personer är specialutbildade, handplockade etc, vilket lätt vilseleder den oinvidige. En del läxföretag använder sig dock av pedagoger i form av pensionerade lärare.

”Samtidigt som regeringen på olika sätt försöker skärpa kvalitetskontrollen i den ordinarie skolan är den alltså villig att lägga betydande offentliga resurser per elevtimme på privatundervisning, trots att denna helt saknar kvalitetssäkring.” (Vlachos, 2012, SvD)

De flesta läxhjälpföretagen anger på sina hemsidor att de har kvalitetssäkring. Lärarnas/coachernas/pedagogernas kvalitet säkerställs via intervjuer och andra tester. Elevens/familjens behov matchas sedan mot rätt lärare/coach/pedagog. Efter detta sker uppföljning av elevens framsteg.

All denna kvalitetskontroll består dock endast av självkontroll.

Priset för en timmas läxhjälp kan ligga på omkring 250-350 kr (efter godkänt RUT-avdrag) beroende på olika företag samt om man köper paketpris etc.

8.1. Vilka använder RUT-avdraget?

För att undersöka vilka som använder sig av RUT använder jag mig av data från Statistiska Centralbyrån.

Statistik för RUT-avdrag för åren 2008-2012.

År 2009 hade 170 000 hushåll, eller 3,5 procent av hushållen, RUT-avdrag, vilket är dubbelt så många som 2008. Den totala skattereduktionen för RUT var ca 750 miljoner kronor 2009 och 450 miljoner 2008. RUT ökade år 2010 till ca 1340 miljoner kronor. Det var 4,3 procent av befolkningen 20 år eller äldre som då hade RUT-avdrag. År 2011 hade drygt 410 000 personer, eller 5,5 procent, RUT-avdrag. Totalt blev skattereduktionen ca 1760 miljoner kronor. Preliminära uppgifter från Skatteverket visar att ökningen fortsatte år 2012.

Hur mycket har man planerat att kostnaderna (förlorade skatteintäkter) för RUT-avdrag för läxhjälp 2013/2014 kommer bli?

I regeringens proposition 2012/13:14 –konsekvensanalys– står det att minskningen i statens skatteinkomster för läxhjälp är beräknad till 10 miljoner kronor för år 2013, 15 miljoner år 2014, 15 miljoner år 2015 och 20 miljoner år 2016. Den varaktiga minskningen beräknas till 25 miljoner/år. Om prognoserna stämmer kommer ca 1 procent av kostnaderna för RUT-avdragen vara för läxläsning.

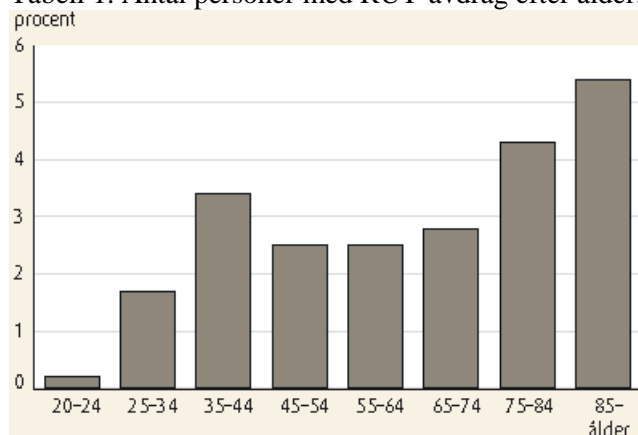
Vilka samhällsgrupper har man sett använt RUT-avdrag hittills för barnpassning?

Det finns ingen statistik att tillgå för vilken typ av RUT-avdrag som hushållen använder sig av. Så i stället tittar jag på RUT allmänt. Om man delar in hushållen i tre inkomstgrupper kan man se hur RUT-avdraget fördelar sig på hushåll med olika inkomstnivå. En grupp består av de 25 procent av hushållen som har lägst inkomst, en grupp av de 25 procent som har högst inkomst och en grupp av de 50 procent hushåll som ligger i mitten inkomstmässigt. Av den totala skattereduktionen för RUT gick 64 procent till den fjärdedel av hushållen som hade högst inkomster i respektive hushållstyp.

För barnfamiljer är det 10 ggr vanligare för de med hög inkomst än de med låg inkomst att ha RUT-avdrag. För hushåll utan barn är det 3 ggr vanligare för de med hög inkomst än de med låg inkomst. Det är vanligare för par med barn än för ensamstående med barn att utnyttja RUT-avdrag.

Man kan se att det är fler kvinnor än män som använder sig av RUT. Det gäller oavsett om man jämför åldersvis, inkomstmässigt eller geografisk lokalisering. Dock är det vanligare att männen gör större avdrag när de väl gör dem. RUT-avdrag är vanligast bland befolkningens äldsta. I gruppen över 75 år var andelen 12 procent bland kvinnor och 8 procent bland män år 2011. Även i åldersgruppen 35–39 år var avdraget vanligt, där var andelen 7 procent. (SCB)

Tabell 1. Antal personer med RUT-avdrag efter ålder, (SCB 2009)

RUT-avdrag används oftare av personer med hög inkomst. Av dem med en årsinkomst över 400 000 kronor hade 13 procent RUT-avdrag. Bland dem med en inkomst mellan 200 000 och 400 000 kronor var motsvarande andel 5 procent och bland dem under 200 000 kronor hade 4 procent RUT-avdrag.

Danderyd var den kommun som hade högst andel RUT-användare. Där hade 17 procent RUT-avdrag. Danderyd är även den kommunen som hade högst medelinkomst i landet. Lägst andel med RUT-avdrag hade Dorotea (i Lappland) med 0,4 procent. Dorotea är bland de 25 kommuner som hade lägst medelinkomst.

Gini-koefficienten är ett ekonomiskt mått på ojämlikheten, t.ex. i inkomstfördelning, hos en befolkning. Det är ett relativt mått och värdet anges mellan 0 och 1, där 0 innebär att alla individer har exakt samma inkomst och 1 innebär total ojämlikhet. Jämför man landets kommuners gini-koefficient för 2011 ser man att Danderyd hade högst värde med 0,518, medans Dorotea hade näst lägst med 0,277. Sverige som helhet hade 0,362.

9. Diskussion

En intressant fråga är hur man uppfattar lärande. Vilka färdigheter och insikter skall människor tillägna sig och hur bär man sig åt för att göra dessa tillgängliga? Vilka föreställningar om lärande har anammats av utbildningsinstitutioner? En utgångspunkt för sådana reflektioner kring sådana teman är aktiviteter som organiseras i skola och annan utbildning alltid är beroende av vilka antaganden man har om lärande och om företeelser som kunskap, kompetens och färdigheter.

Medan lärande i vardagen ofta sker utan explicit undervisning, bygger institutionaliserat lärande alltid på föreställningar om hur man ska undervisa, vad människor förstår eller inte förstår. En lärare kan inte agera i klassrummet eller organisera sin verksamhet utan att medvetet eller omedvetet bygga på olika antagande om vad som är produktivt att företa sig. (Säljö, 2003) Roger Säljö är en forskare på Göteborgs Universitet. Enligt honom finns det ett samspel mellan hur lärande uppfattas och beskrivs av forskare och vad som delar av utbildningssystemet sedan accepterar som giltiga. Forskarens arbete sipprar ut genom läroboksförfattare, debattörer, akademiska lärare och andra. Men ibland går idéerna i motsatt riktning också och forskare påverkas av allmänna idéströmmar i den offentliga debatten. Säljö menar också att de metaforer om lärande som vi oftast använder säger mycket om tidsandan.

Syfte och mål för en utbildning är uppsatta för att man ska ha någon stans att ta sig. Utbildningens inrättning är de verktyg som finns till förfogande för att kunna ta sig till syftet och målet. Ofta är det samma instans som beslutar om syfte och mål och som beslutar om inrättningen (verktygen). Därför tar man ofta för givet att verktygen är de rätta för att kunna ta sig till målet. Målen är ofta livligt diskuterade, men då ofta utifrån en ideologisk ståndpunkt. Vilka verktyg som är bäst lämpade (hur utbildningen bör inrättas) för att man ska ta sig till målet diskuteras mer sällan.

Forskningen om läxor, särskilt i Sverige, är av ringa omfattning. Läxors effekter för inläring har stått i fokus för inläring och skolframgång i forskningen, men samtidigt har många andra aspekter av lärande ofta skett i anslutning till effektstudier. Ofta riktar forskningen in sig på elevers och föräldrarnas attityder till läxan, om hur läraren arbetar med dem, könsskillnader, hur familjelivet påverkas osv. Forskarna tittar främst på läxans funktion som inläring och utvecklingsinstrument och försöker få fram hur läxan kan effektiviseras.

Om man istället för att titta på resultatet ser på hur forskningsobjektet hanteras, så kan man se att större delen av forskningen använder läxbegreppet oanalyserat. Det dominerande arbetssättet är att läxors effekter, eller brist på effekter, undersöks utan läxans innehåll, struktur, omfång, bakgrund och sammanhang. Läxor förekommer alltså i en mängd forskning och utvecklingsarbeten, men själva läxan problematiseras sällan. Få studier ifrågasätter läxors värde och urskiljer vissa individuella kostnader och sociala orättvisor som följd. (Westlund, 2004, s 36)

9.1. Lärarens skäl för uppgifter

I den politiska debatten och i media är läxan väldigt omdebatterad. Diskussionen tog återigen ny fart i och med regeringens proposition 2012/13:14 om RUT-avdrag för läxhjälp. I 2010 års skollag finns en ny bestämmelse att skolan ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Ett vetenskapligt förhållningssätt ställer krav på både undervisningens innehåll och metoder. Beprövad erfarenhet är erfarenheter som prövats under en längre tid, är systematiskt utvärderade och dokumenterade. Vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet kompletterar varandra och båda är lika viktiga för verksamheten i skolan. (Wingborg, 2013) Min egna

erfarenhet från lärarprogrammet är att diskussionen och den vetenskapliga aspekten av läxor har lyst med sin frånvaro. Som blivande lärare bör jag tillhöra den kategori av människor i samhället som på ett sakligt och vetenskapligt sätt skulle kunna delta i debatten utan att bara kunna använda mig av politiskt färgade argument. Utan en fördjupning av det här ämnet hade jag, likt stora delar av samhället, haft som ingångsvärde att läxor har ett mervärde utan att reflektera dem, de har alltid funnits och kommer alltid att finnas.

Likvärdighet, genus, klass och etnicitet är något som genomsyrar lärarutbildningen idag men när det kommer till läxor tror jag att det är få lärare som faktiskt sätter de enskilda begreppen i relation till vad de faktiskt har för påverkan när man ger läxor.

Lärare har olika syften med läxor (Westlund, 2004). I många fall ges läxan och arbetas med på ett oanalyserat sätt. När jag var ute på VFU upprepade min handledare ofta att hon gav läxor bara i absoluta undantagsfall. Hon kommenterade aldrig när jag gav läxor. Verktøygen för att föra en diskussion om när och varför hon gav läxor och hur hon resonerade runt läxan fanns inte hos mig vid den tidpunkten och därmed uteblev ett resonemang, som jag nu idag kan tycka är högst väsentlig.

Mitt egna resonemang och min tanke runt läxan nu när jag tittar tillbaka, tog sitt uttryck i att jag hade en föreställning om att det var ett sätt att befästa kunskap genom reflektion och diskussion. Jag gav aldrig eleverna läxor från genomgångna lektioner utan snarare gav jag eleverna läxor som kunde ge dem en hint av vad ”som komma skulle” och på så sätt lyfta nästkommande lektion till en högre nivå genom reflektion och diskussion. Detta var en tanke om hur man befäster kunskap som för mig då var ogrundad. Dock har jag nu i och med mitt examensarbete fått stöd för denna tanke. Cooper menar i ”The battle over homework” (s 43) att det kan vara mer effektivt att elever som läxa arbetar med ett ämne innan en lektion eller som repetition senare, snarare än att ha det i läxa direkt efter lektionen.

Ett annat skäl som lärare har för att ge läxor är för att de vill att eleverna ska få goda studietekniska vanor. Westlund refererar bl.a. till Epstein och van Voorhis (2001) där det i deras studie framgår att lärare anser att läxor gynnar ansvarstagande, tidseffektivitet, självförtroende, goda studietekniska vanor samt ger tillfälle till ytterligare tid för viktiga arbetsmoment. Men då är det viktigt att eleverna har/får rätt förutsättningar för ändamålet. Det är viktigt att som lärare reflektera vilken typ av uppgift som passar sig för detta ändamål. Ger man t.ex. en faktauppgift i läxa har de med rätt förutsättningar goda möjligheter att nå lärarens förväntningar. Med rätt förutsättningar menar jag här att man tidigare har lärt sig effektiva inlärningstekniker. Risken är därmed att läraren med en sådan uppgift ökar kunskapskillnaden mellan eleverna, fastän intentionen var att stärka alla.

En lärare brottas ofta med olika aspekter kring sitt arbete. Dels finns målet att utbildningen ska vara likvärdig för alla, dvs. den ska vara kompensatorisk, och dels finns ämnesmål, vilka definierar kunskapsmål för ämnet. Dessa kan stå i viss mån i konflikt med varandra och resulterar inte allt för sällan i att läraren inte hinner med allt det som planerats på lektionen. Jag skulle kunna tänka mig att resultatet då kan bli att läraren säger: ”resterande sidor i bokens kapitel blir läxa till nästa lektion”. I detta fall har läraren inte alls reflekterat över hur eleverna kommer att motta läxan eller hur de kommer att bearbeta den och med vilka verktyg. Den kompensatoriska aspekten är tämligen frånvarande.

En del lärare känner även frustration kring sin arbetsituation, där elevgrupperna emellanåt kan kännas för stora och stökiga. Det blir inte en lugn arbetsro på lektionerna. (Westlund, 2004) Därmed lämnas uppgifter ut som läxa för att eleverna ska kunna sitta i lugn och ro hemma och befästa kunskapen. Här har läraren en bild om idyllen kring matbordet, där alla

elever har ett harmoniskt hem med en avskild plats för studier. Detta stämmer för en del elever, men inte för andra. Tvärtom vittnar Westlund om att läxor ofta förknippas med tjat, gråt och tidspress av barn och föräldrar. Dessutom får alla elever inte stöd hemifrån när de behöver det med läxan, vilket gör att uppgiften inte blir likvärdig.

Som skollagen säger så innebär inte likvärdighet att undervisningen ska utformas på samma sätt överallt och att resurser ska fördelas lika. Hänsyn ska tas till elevernas olika behov och förutsättningar. Forskningen är inte, som jag nämnt, entydig att läxor är av godo. Inte heller kan man säga att läxor alltid är av ondo, men de behöver i större utsträckning individanpassas. Dels för att få eleven att nå kunskapsmålen, men även för att nå målet med en likvärdig skola. Elever har olika förmåga att ta till sig information. För att ta hänsyn till detta kan man ge eleverna individanpassade uppgifter med olika svårighet i läxa. Detta leder dock inte till likvärdiga kunskaper. Dessutom har studier visat att det i stället är mer effektivt att individanpassa inlärnings sättet. (Cooper, 2007, s 47) För att lyckas med detta måste lärarstudenter tränas i vilka uppgifter som passar sig, om alla ska ha samma uppgift, när eleven ska jobba med läxan, hur lång tid som är rimlig att lägga ner på läxan etc. Rätt utformade läxor och med formativ återkoppling kan läxor stödja elevers lärande. (Sveriges kommuner och landsting, 2011, s 40) Men att ge läxor utan att läraren aktivt diskuterar innehållet i elevernas svar är inte en effektiv undervisningsstrategi.

Vissa skolor vill profilera sig som högpresterande skolor. I och med det fria skolvalet är det då viktigt att ha bra rykte för att kunna locka till sig önskade elever. Lärarna får kanske också i uppgift från sin arbetsgivare att säkerställa detta. Enligt Westlund anser en del lärare att mycket läxor signalerar till föräldrarna att skolan håller hög kvalitet. Dock kan det vara tvärtom, då läxorna tyder på att man inte hinner med sitt kunskapsuppdrag.

9.2. Elevers mål med uppgifter

Elever och vuxna ofta har olika uppfattningar om vilken funktion läxan fyller. I skolans värdegrund och uppdrag ingår det att läraren ska ta ansvar för att sina elever inhämtar och utvecklar kunskaper och värden. Lärarens undervisning ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleven för att aktivt delta i samhällslivet. I rollen som lärare har man ett ansvar att utveckla sina elevers förmåga till att ta ett personligt ansvar. Eleven ska öka sina kunskaper genom ett lärande för livet.

I Sverige finns det få studier där läxor problematiserats utifrån ett elevperspektiv. Men Hellsten (2000, s119) menar, utifrån hans intervjuer i fältarbete, att eleverna inte tänker på läxan, utan att den tillhör den naturliga ordningen. Men Westlund (2004, s 44) hävdar i motsats till Hellsten att de unga verkligen tänker på sina läxor och tar dem allt annat än för givet. Läxor är något som inkräktar på elevernas fritid. Enligt Westlund (2004) ser yngre elever ingen koppling mellan läxor och ansvarstagande och planeringsförmåga. Detta stöder även Cooper (2007) då han fann stora skillnader mellan elever på olika stadier i fråga om läxornas effekt på inläring. Hans forskningsöversikt visar till exempel att hemarbete inte alls hade någon effekt för yngre barns resultat, men att det däremot ökade prestationen på högre stadier. Enligt Cooper är det därmed mer nyttigt att i tidiga åldrar träna på inläringstekniker som läxa. Först i senare åldrar är det lämpligt med faktakunskap och uppgifter som tränar den analytiska förmågan i läxa.

Dock finns det svårigheter som uppkommer när man som lärare ger elever läxor. Lärarens skäl med att ge läxor stämmer sällan överens med elevens tolkning av läxan. (Hellsten, 2000) När uppgiften tolkas olika leder det i förlängningen till att elevernas mål med uppgiften blir olika.

Mina egna erfarenheter från att vara grundskoleelev var att man ofta läste läxor för att klara prov, just för att inte få omprov. Dvs målet var inte att insupa kunskap för ett lärande för livet, utan att slippa bli ”straffad” med mer läxa (omprov). I de antal elevuppsatser som Westlund (2004) lägger till grund för sin forskning där läxan som begrepp förekommer, ger eleverna sin version av vad läxa betyder för dem. De ger uttryck för frustration, sorg, trötthet och uppgivenhet. Vissa konstaterar att läxor har man ”för sina synders” skull. Det kan vara att man antingen lever i nuet och struntar i läxorna, vilket kan göra att eleven får betala ett högt pris i form av ännu mer läxor. Det kan också vara som Cooper (2007, s 7) menar, att läxor kan ha andra syften än att förstärka eller förhöja informationen från klassrummet. T.ex. kan de användas som straff för elever. Om elever förknippar läxor med brist och något ”man har för sina synder skull”, är det knappast något som har med lustfyllt lärande att göra och på vilket sätt kommer de elever med mycket stora brister att uppleva läxor? (Westlund, 2004, s 64) Har man utgångspunkt att läxan är ett straff blir resultatet annorlunda än om man har inställning att läxan hjälper till att nå målen.

Den demokratiska andan i skolan, där eleven har möjlighet till val och att vara involverad i sin utbildning, ser dock ut på ett helt annorlunda sätt än då jag gick i grundskolan. Det finns goda möjligheter för elever och lärare att diskutera frågan om läxor, eftersom läroplanen säger att lärare och elever tillsammans ska planera undervisningen. Så här långt i arbetet ser jag att det skulle vara bra med en undersökning om elevers syn på mål och hur de ser läxans koppling till detta.

Vissa är skolade att ta för sig i samhället. Kommer man från medelklassen, och därmed mer troligt talar samma språk som läraren, så borde det även vara rimligare att man ändrar sin uppfattning av vad som krävs av dig i äldre åldrar. Medelklassens barn kommer oftare från hem där utbildning betonas och motiveras. (Tallberg m.fl., 2002) Detta leder till elevers olika måluppfyllelse. När elever får en uppgift av läraren skapar de sina mål med den. En del elever lyssnar till vad kravet är för godkänt och sätter upp mål att slippa läsa om uppgiften, dvs bli godkända. Drivkraften att läsa är därmed piskan i stället för att finna njutning i sitt kunskapsutvecklande.

Några elever lyssnar till de signaler som läraren avger i vad som krävs för ett högt betyg. De kommer sedan hantera uppgiften som ett sätt att få bra betyg, då de förstått att bra betyg ger dig god konkurrenskraft för vidare studier eller jobbsökande. Vissa familjer har mer eller mindre utstakade mål med vad eller var barnet ska arbeta och jakten på höga betyg kan därmed också bli en piska från omgivningen på eleven. Resultaten kanske blir bra, men det finns risk för att eleven kan få stressrelaterade symptom eller tappad motivation.

9.3. RUTs intressenter

Som en filosofisk fråga ställde jag till mig själv, vem är RUT? Det jag då kom fram till är att det finns olika aktörer. Här vill jag resonera kring vilka deras uppgifter är och vilka är deras mål?

9.3.1. Stiftaren (regeringen)

Folkpartiet är ett liberalt parti. De värnar om individens möjligheter, men trycker också på individens ansvar, dels för sitt egna välbefinnande och dels gentemot andra. Folkpartiet menar att utbildning är en enskild människas viktigaste redskap för att lyckas i livet.

Jan Björklund har ansett sen mitten av nittioalet att den svenska skolan är en flumskola i kris. Inför valet 2006 var skolan en av de stora frågorna och från det att Alliansen kom att regera i Sverige och Björklund fick tillträde som skolminister, skulle den svenska skolan räddas.

Genom diverse åtgärder så skulle kompetensen höjas hos de svenska eleverna. (Lundahl, 2010, s 278) Jan Björklund hörs ofta nämna läxor som en del av det paket som ska stärka skolan. Med det sagt och med utgångspunkt i de resultat som framkommit i de senaste Pisaundersökningarna, kan man förstå att det finns ett stort intresse av att diskutera läxhjälp för svenska ungdomar.

Pisa är en internationell studie vars mål är att mäta i vilken grad vårt utbildningssystem rustar våra elever för att möta framtiden. Elevernas förmågor mäts inom tre kunskapsområden, matematik, naturvetenskap och läsförståelse. I Pisa ligger stor vikt på elevernas förmåga att sätta kunskaper i ett sammanhang. I fokus står det livslånga lärandet.

Då Pisa är en återkommande studie som görs med tre års mellanrum kan man få återkommande resultat av mätningar av resultat och trend. På så sätt kan man öka förståelsen för orsakerna till och konsekvenserna av de observerade skillnaderna i förmåga. Den senaste rapporten gjordes 2012 och offentliggjordes 2013. Denna rapport visar en tydlig trend att dagens genomsnittliga svenska 15-åring presterar numera under OECD-genomsnittet inom alla tre kunskapsområden, från att tidigare presterat över enligt rapporten från 2000. Utmärkande är att resultaten försämrats ytterligare i samtliga tre kunskapsområden mellan 2009 till 2012. I läsförståelse är det framförallt de lågpresterade eleverna som tappar. Ungefär samma bild syns i naturvetenskap, men i matematik tappar alla elever nästan lika mycket.

Regeringen tror på frihandel och då är det viktigt att vara konkurrenskraftig. Många lärare i skolor och universitet försöker framförallt att ge elever och studenter en bred kunskapsbas, men arbetsgivarna och politikerna är intresserade av att utbildningen och kunskapsnivån ska stämma överens med landets ekonomiska profil och de krav som arbetsmarknaden ställer. (Giddens, 2003, s 417) Då Sveriges företag mångt och mycket är högteknologiska, krävs en välutbildad arbetskraft. Företagen vill ha utbildad personal med toppkunskaper, vilket de förväntar sig att skolväsendet kan leverera. Ett syfte med läx-RUT är att höja kunskapen hos eleverna och därmed stärka den framtida arbetskraftens kompetens.

Ett annat syfte med den nya lagstiftningen var att regeringen ville förtydliga det gränsdragningsproblem som fanns mellan barnpassning och läxhjälp. De ansåg att skattereduktionen för barnpassnings-RUT medförde tillämpningssvårigheter i fråga om vad bestämmelsen är avsedd att omfatta när det gäller läxhjälp.

Ett mål med RUT-avdrag för läxhjälp är att öka sysselsättningsgraden. Ökad sysselsättningsgrad är bra för den svenska ekonomin, men självklart ger det även fina siffror att visa upp i politiska sammanhang. Lyckas reformen att få svarta jobb att utföras vitt är det positivt. Vid införandet var S o V emot, skolverket, lärarförbundet och skatteverket var kritiska. De remissinstanser som var för var tjänsteföretagens branschorgan Almega, intresseföreningen för hushållsnära tjänster (IFHT) och det största läxföretaget, My Academy. Regeringen valde att lyssna på läxföretagen när RUT infördes. Läx-RUT är tänkt för en förälder som kort och gott är engagerad i sitt barns utbildning och framtid, men som samtidigt försöker få ihop ett livspussel. Kan föräldern köpa avlastning för läxhjälp kan den arbeta med annat i stället för att sitta med barnen.

I och med kommunalisering blev det kommunen som ansvarar för budget. Men ansvar för att uppfylla regeringens krav ligger på skola och rektor, som inte sätter budgetramar. Folkpartiet har som mål att förstatliga skolan. Huruvida RUT är ett led till detta kan diskuteras, men det är onekligen ett sätt för regeringen att avsätta pengar till en verksamhet som ansvaras av kommunerna.

9.3.2. Utföraren (läxhjälpföretagen)

En viktig spelare för RUT är självklart utföraren. Finns det ingen som erbjuder läxhjälp är det inte heller någon idé att prata om subvention för det. En rörelse som bedrivs behöver positiva ekonomiska balanser för att kunna drivas över tid.

Ett säljande företag vill gärna ha ett bra rykte inom sin bransch. Detta för att kunder ska höra detta och nyttja deras tjänster. Väl där har man bättre förutsättningar att kunna uppfylla sina kapitalvinstmål.

De större av de icke bidragsfinansierade läxhjälpföretagen har endast verksamhet i större städer. Detta är inte konstigt i och med att det är där det största kundunderlaget finns. En del företag har kostnadstillägg om man inte befinner sig i de största städerna, andra har tillägg om man befinner sig utanför de centrala delarna av staden, medans vissa har enhetlig taxa.

För att uppnå sina mål marknadsför sig läxföretagen med argument som spelar på användarens mål. Jag tänker mig att det sällan är själva eleven/ barnet som är den som initierar behovet av läxhjälp, utan att läxhjälpföretagens givna målgrupp därmed blir föräldrarna. Tittar man på läxhjälpföretagens hemsidor är de riktade till föräldern i första hand och pratar om deras barns mål. Jag tänker mig vidare att läxhjälpföretagen vänder sig till en målgrupp som är relativt välutbildad där ett viktigt fundament för ett lyckat liv är en bra utbildning.

Läxföretagen kör med stark profilering av kunskap, trots att större delen av personalen är okvalificerad. Men de trycker också hårt på motivation och studieteknik. I många fall är det detta som eleven egentligen behöver hjälp med. Som bl.a. Cooper säger så är det viktigt att ha med sig bra studieteknik för att kunna ta till sig mer kunskap. Och utan motivation blir skolgången mycket tungrodd.

Läxhjälp kan enkelt uttryckas eller beskrivas som hjälp med läxa. Men vad är en läxa? De är inte beskrivna i skolans centrala dokument. Enligt företagen som är specialiserade på läxhjälp bistår de med hjälp för eleven ska nå sitt mål. De elever som förstår vad som förväntas av dem kommer då i princip att kunna ”utforma” sina egna ”läxor” och får därmed mer av en privatundervisning.

Läxföretag matchar lärare med elev. Ett läxföretag påstår att det är fem gånger så effektivt med privatundervisning än med gruppundervisning och menar att det därmed med RUT-avdrag är mer kostnadseffektivt med privatundervisning. (Allakando.se) Oavsett hur dessa studier utfördes, så är resonemanget utifrån kundens perspektiv och inte samhällets totala nytta.

9.3.3. Användaren (elev och förälder)

Skolfrågor är något som har blivit en extra het debatt och plötsligt vill alla riksdagspartier vara med och äga skolfrågan. Speciellt nu inför valet 2014. Skolfrågor och sviktande resultat i PISA är nu något som inte längre enbart rör engagerade ledarskribenter utan frågan tycks nu finnas på var mans läppar. Sveriges konkurrenskraft börjar i skolan och en bra utbildning är nyckeln till framtidens jobb och landets konkurrenskraft. Som engagerad förälder är du såklart mån om att just ditt barn ska lyckas nå kunskapsmålen och bli en del av det konkurrenskraftiga Sverige våra politiker så varmt talar om.

Användarens mål kan kortsiktigt vara att klara ett prov. Detta för att senare kanske få ett bra betyg. Andra går in lite mer långsiktigt och har som mål att få bra betyg. Som jag nämnt tidigare visar Coopers forskning på att det är effektivare att läsa på inför alternativt repetera

från tidigare lektioner än att läsa på om dagens. Går man till ett läxföretag kanske man går igenom tidigare material, vilket då skulle vara mer effektivt.

Ett mål med bra betyg är att man skapar sig fördelar för vidare studier eller att få bra arbete. Få tankar eller inga alls tror jag ägnas av föräldern när det gäller att skolan ska vara kompensatorisk och likvärdig.

Dagens nyheter skriver i en artikel (Örstadius, 2014) att Pisa-resultatet kan vara missvisande. Många svenska skolungdomar anstränger sig inte fullt ut när de skriver Pisa-testerna, för det påverkar inte betyget. Från detta kan man inte dra några säkra slutsatser att Sverige ligger bättre till jämfört resterande länder kunskapsmässigt, för situationen kan vara likadan för de andra. Men man kan se att elever i stor utsträckning inte läser för att öka sin kunskap, utan det viktiga är att få bra betyg.

Jag har påstått att det i de flesta fall är föräldrarna som initierar läxhjälp. Intressant hade varit att undersöka hur ofta det är eleven som initierar läxhjälp kontra att det är föräldrarna. Om det mestadels är föräldrar så tyder det också på att de elever som kommer från motiverade hemförhållanden har bättre förutsättningar för sitt skolarbete.

Ett argument i läxdebatten är att knyta samman hem och skola. I mitt arbete har jag redovisat för att Folkpartiet tycker att hemläxor är en viktig länk mellan familj och skola och frågan om att kompensera för sociala skillnader mellan elever genom att avskaffa läxor är ett dåligt argument. Likaså i skolans styrdokument kan man läsa att skolan är ansvarig för att ett fungerande samarbete mellan hem och skola upprätthålls. Därmed kan man konstatera att vikten av att bygga broar mellan hem och skola inte är något bara sittande regering har en åsikt om utan att det står även i skolans styrdokument. Vad kan då vara mer lämpligt i ett samarbete mellan hem och skolan, jo läxan. Detta argument faller lite på målnöret om föräldrar tar hjälp av inhyrd personal från läxföretag. Tallberg m.fl. (2002) menar att det hos medelklassfamiljer finns en slags utbildningsmedvetenhet och att föräldrarnas utbildningsbakgrund snarare avgör relationen mellan hem och skola.

9.3.4. *Finansiären (skattebetalaren)*

Samhälleliga och politiska projekt och mål avspeglar sig både i forskningen och i vad man betonat som viktigt vid olika tidpunkter. Därför måste man förstå önskan om en skola för alla i samhälleligt sammanhang med välfärdsstatens framväxt där folkhemmet skulle växa fram, fattigdom utrotas och utbildning vara en möjlighet för alla. Man skulle bli av med klasskillnaderna och begåvningsreserven tillvaratas om alla fick lika tillgång till samma skola. (Tallberg m.fl., 2002, s 50)

Idag önskar alla länder att fler medborgare blir mer och bättre utbildade. I västvärlden brukar man prioritera tre målsättningar. Framförallt säger man att det är för att trygga fortsatt ekonomisk tillväxt och internationell konkurrens. För en kunskapsintensiv och högavkastande produktion krävs en välutbildad befolkning. Utbildade medborgare är dessutom rörliga på arbetsmarknaden och kan flytta mellan sektorer när förutsättningarna växlar i en globaliserad ekonomi. Men man säger också att det är för den sociala integrationen och för samhällsmedlemmarnas välfärd. Lärande och utbildning har även ett egenvärde och bidrar till människors möjlighet att finna sig till rätta i ett allt mer komplicerat samhälle. (Illeris, 2007, s 293)

Eftersom hur mycket skatt som ska betalas och hur skattemedlen ska fördelas är högst politiskt, blir också skattebetalarnas åsikter om detta politiskt färgade. Men i dagens globaliserade samhälle är många överens om att Sverige behöver vara konkurrenskraftigt. Vi

behöver utbilda en ny generation som ska kunna vara konkurrenskraftiga på den globala marknaden.

Som vilken finansär som helst vill skattebetalaren att pengarna ska användas effektivt. Vad som sen anses som effektivt är mycket beroende vilket politiskt läger man tillhör. Hur används skattemedel när det gäller utbildning av den kommande generationen? När skolminister Björklund och Folkpartiet säger att ”Vi kan vara det land som har minst läxor och prov i världen, ändå ökar skillnaderna mellan elever mer här än i andra länder” (Folkpartiet, 2013, Vår politik) lyssnar människor. Detta citat skulle kunna tolkas som att likvärdigheten ökar med mera läxor. Men om läxhjälp skall ges med skattemedel, skall den då ges på samma villkor till alla elever inom grundskolan och gymnasieskolans ram? Den privata läxhjälsbranschen har vuxit snabbt i Sverige de senaste åren och den är ännu mer etablerad på andra håll i Europa och världen. Trots det så finns ytterst få beräkningar av de ekonomiska effekterna för hushållen och samhället. (Glans & Ringedal, 2014)

9.4. Läxhjälp

”Vi anser att skolan måste utmana dem som inte får utmaningar hemifrån och ha förväntningar på dem som inte har förväntningar på sig själva. Istället för att avskaffa läxor ska skolan hjälpa dem som inte får stöd hemma.” (Folkpartiet, 2013, Vår politik-Läxor)

Att just något som läxor, som jag tolkar har ett högt värde hos skolminister Björklund, hamnar i händerna på okvalificerade pedagoger borde vara högst motsägelsefullt. För att inte tala om hur man underminerar en lärares kompetens genom att låta okvalificerad personal föra eleven mot diverse ämneskunskapers mål. Westlund pratar om en kris för skolan när lärarnas förmåga att exempelvis lära ut matte så lätt kan ersättas av föräldrar och läxföretag, och hur ska man tänka kring skolplikten, om eleverna kan nå kunskapsmålen på andra sätt? (Coull, 2011)

Oavsett, så är en önskan från regeringen sida att man med läxhjälp ska få bättre kunskap hos eleverna samt att göra dem mer motiverade. När de sedan kommer ut i arbetslivet är de bättre rustade för att driva samhället framåt. Giddens (2003) pratar om att det inte räcker med lärande under en period i ungdomslivet, utan det ska vara ett livslångt lärande. Dock är en period i ungdomslivet ganska känsligt för individens identitetsskapande. Får man inte rätt stöttning eller hjälp under denna fas, utan man måste själv se till att initiera den, kan samhället gå miste om duktiga elever som inte är motiverade alternativt inte har rätt socioekonomiska förutsättningar.

Hur förhåller sig läxhjälp till läxans syften som Hellsten tar upp? Planering ska ske tillsammans mellan elev, läxhjälpare samt förälder enligt läxhjälpföretagens hemsidor. Har man inte erfarenhet av planering är det positivt att få stöttning i planeringsarbetet för att få det effektivt. Skulle det bli så att planeringen till stora delar sker mellan föräldern (som betalar) och läxhjälparen, har eleven ändå goda möjligheter att ta del av resultatet och dra lärdomar av det. Vad gäller de pedagogiska vinsterna så utförs läxhjälp ofta av okvalificerad personal. Men då läxhjälparen har en elev i stället för 30 så underlättar det för att kunna anpassa undervisningen efter elevens behov. Det samma gäller för motivering av eleven för att öka engagemanget för skolarbetet. Läxföretagen har ofta motivering som en av tre nyckelingredienser i sitt arbete. Cooper (2007) och Westlund (2004) tar upp att läxor kan leda till stress i hemmet vilka ger konflikter. Läxhjälp frigör tid för föräldern, vilket kan minska stressen i familjen och därmed främja samvaron mellan förälder och barn. Risken finns dock att den föräldrainvolvering i barnets skolarbete som läxan bjuder in till går om stöpet när man nyttjar läxhjälp. Men många läxföretag erbjuder att skicka frekventa statusrapporter om barnets måluppfyllnad, vilka ger föräldern en känsla av delaktighet i barnets skolarbete.

Det finns både svenska och internationella studier som visar på att elever lägger mer tid och kraft på sina läxor desto effektivare läraren bedöms vara. (Westlund, 2004, s 33) De lärare som strävar efter att involvera föräldrarna lyckas ofta med det, oavsett elevernas hemförhållanden.

Kamratmotivation är viktig för elevers resultat. Detta talar även Björklund om, då han menar att även de som inte använder RUT så kommer det till gagn. Ur ett socioekonomiskt synsätt ser man att huruvida individens föräldrar är högutbildade har tappat i påverkan på elevens resultat i skolan jämfört med hur hög andel elever med högutbildade föräldrar skolan har, sk skolnivåeffekt. (Olsson, Thullberg m.fl., 2009, s 55) Skolvalsreformen och tillkomsten av fristående skolor har gjort att elever i större utsträckning går i en annan skola än den som ligger närmast hemmet. Detta leder ibland till att sammansättningen på skolorna påverkas i och med att motiverade elever söker sig till skolor med likasinnade. Kamratmotivation kommer därmed endast dem till gagn som har gjort ett bra skolval. Och tar man i beaktning att det på skolor med mindre motiverade elever kan ge motsatt effekt, förstår man att klyftorna mellan skolor ökar. Detta visas även i Pissrapporten från 2013 att mellanskolsvariationen ökar, vilket är en indikator på att likvärdigheten minskar.

I skolklasser har elevsammansättningen blivit mer homogeniserad idag i och med att många skolor skapar profilklasser och nivågruppering. (Sandqvist, 2002, s 76) Vidare får vissa lärare olika förväntningar på de elever de har. Anses en klass vara lågpresterande kan kraven på dem från läraren vara lägre än om klassen anses vara högpresterande.

I och med kommunaliseringen blev det kommunernas ansvar att resurssätta skolorna och läroplanen från 1994 (Lpo 94) gav lärare och skolläroplaner mer frihet för undervisningsplaneringen. Dessa två faktorer har också bidragit till olika skolors måluppfyllelse, både på skolnivå men även på kommunnivå. (Sandqvist, 2012)

Enligt statistik från SCB (se kap 8) är det de med hög inkomst som nyttjar RUT mest. Ensamstående med barn har rimligtvis mindre tid över till barnen efter att allt hushållsarbete är utfört. Ändå är det vanligare för par med barn att nyttja RUT, vilket mest troligt beror på att två inkomster är större än en och att det därmed är de som har råd. Enligt tabell 1 på sid 18 är det en hög puckel av RUT-användare för åldersgruppen runt 40 år, vilket är en vanlig ålder att ha barn i skolåldern. Det är tio gånger vanligare att barnfamiljer med hög inkomst än de med låg inkomst gör RUT-avdrag, medans för hushåll utan barn är det bara tre gånger så vanligt. Utifrån detta gör jag ett antagande att höginkomsttagare kommer använda sig av läx-RUT. Puckeln kan också bero på att barnfamiljer helt enkelt har svårare att få ihop sitt livspussel och därmed använder mer RUT överlag. I och för sig kan annan RUT-användning leda till att föräldern frigör tid som den sedermera kan använda till läxläsning med sitt barn.

Kommunmässigt ser man också att det är de kommuner med hög medelinkomst som mer flitigt använder RUT. Man ser också en trend att inkomsterna är mer ojämnt fördelat i dessa kommuner med gini-koefficienten som mått. Beror det på segregering? Spår RUT på denna uppdelning?

Intressant att reflektera kring är att få av RUTs intressenter har likvärdighet varken som syfte eller mål. De har sin agenda som inte tar hänsyn till likvärdigheten. Regeringen har ett argument som spelar på likvärdigheten, att fler kommer ha råd med läxhjälp med hjälp av RUT-avdraget. RUT-avdraget för läxhjälp gör att kostnaden blir lägre för användaren, vilket gör att inte bara de med störst inkomst har råd, utan även folk nedanför toppskiktet. Trots detta kan ojämlikheten öka på grund av detta, då toppskiktet kan öka sitt användande i större utsträckning. Samtidigt kommer vissa fortfarande inte ha möjlighet att nyttja det alls.

Men det är inte bara inkomsten som avgör om man har möjlighet att anlita läxhjälp. Läxhjälpföretag finns inte överallt. På många mindre orter har de inte etablerat sig, vilket skulle kunna ge ökad mellankommunsvariation. Enligt senaste Pisa-rapporten har mellankommunsvariationen haft en låg men liten ökning. Förhoppningsvis kommer den inte öka för drastiskt i framtiden heller, då det innebär att likvärdigheten minskar. Vidare kan man utläsa i rapporten att under de sista åren har mellanklassvariationen ökat, mellanskolsvariationen ökat och mellanelevsvariationen ökat. (Sandqvist, 2012)

Ibland kan man få en känsla av att det i den politiska debatten som förs och de åtgärder som sätts in för att höja kunskapen hos eleverna, inte grundar sig på någon genomtänkt teori om hur lärande går till. Det finns en stor avsaknad av vetenskapliga belägg. Lika lite som man ser ett samband mellan undervisning och lärande, finns det inget resultat som talar för att kompetensen hos eleverna höjs per automatik bara för att man som lärare ger eleven läxor. Som lärare jobbar man mot att föra eleven mot kunskapsmålen samtidigt som man har ett fostrande ansvar och om man nu som lärare har satt ett likhetstecken mellan läxor och ansvarstagande är det inte så konstigt att läxor existerar. Men sambandet är mer komplext än så och bör inte reduceras ner till något annat. Många politiker talar och handlar som om utbildningen kan lösa alla problem, även sådana som är motsägelsefulla eller strider mot andra och starkare samhällskrafter, vilka politiker inte vill förändra.

Kommunaliseringen av skolan och det fria skolvalet är faktorer som hotar skolans likvärdighet. Det är medelklassens barn som är uppväxta med den rätta samhälleliga bakgrunden och som behärskar de sociala koderna och som har stöd hemifrån som kommer att göra bra val. Att tillhöra medelklassen och att tala medelklassens språk är premierande i skolans värld. Som skolpolitisk åtgärd bör RUT-avdraget för läxhjälp anses som kontraproduktiv åtgärd då skolan är kompensatorisk och stöd ska utgå till de resurssvaga eleverna. I och med införande av läx-RUT ger man de elever som har goda förutsättningar en stark subvention från statens sida medan föräldrar med knappa tillgångar inte kan få samma hjälp.

Ett syfte med Pisaundersökningen är att förse våra politiker med empirisk fakta, men man kan också se sitt egna skolsystems svaga respektive starka sidor och då jämföra dem med andra skolsystem världen över. Elevens socioekonomiska bakgrund påverkar dennes resultat i alla länder, men olika mycket. (Sandqvist, 2012, s46) Detta tyder på att det går att påverka likvärdigheten med skolsystemets utformning.

9.5. Slutsats

I mitt arbete har jag kunnat påvisa att läxor kan vara både bra och dåligt. Syften med läxan är att lära eleverna att planera, ge pedagogiska vinster, öka engagemanget för skolarbetet och främja samvaron mellan föräldrar och barn. Speciellt i lägre åldrar samt kortsiktigt måste förväntningarna på läxan vara moderata. Läxan kan vara ett av flera tillvägagångssätt vi använder oss av för att visa våra elever att kunskap kan inhämtas på många olika sätt, såväl i skolan som på fritiden. Det går att mäta rena kunskapsresultat av läxor, men själva läxan problematiseras sällan och få studier ifrågasätter läxors värde. Faktorer som individuella kostnader i form av t.ex. stress är svårare att mäta.

Läxor kan inte vara en del av skolans ordinarie verksamhet, då den inte finns beskriven i styrdokumentet. Skolverksamheten ska vila på en vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Mycket av den forskning om läxor utmynnar i tyder på att läxor har ett mervärde resultatmässigt. Men lärarna måste då ge formativ återkoppling för att det ska vara nyttigt. Men då läxan inte bearbetas på lärarprogrammet används den ofta oreflekterat. Läxan måste

definieras tydligt och hur en läxa ska utformas för att vara likvärdig måste diskuteras på lärarprogrammet, för att kunna bli vetenskaplig eller en beprövad erfarenhet.

Skolan har ett kompensatoriskt uppdrag, vilket enligt skollagen betyder att elever från mindre studiemotiverade hem ska kunna erbjudas extra hjälp. I mitt arbete har jag påvisat att RUT-avdraget i större utsträckning används av människor med en viss socioekonomisk bakgrund. Min intention när jag började med det här arbetet var att få ta del av statistik om vilka som använder sig av barnpassnings-RUT samt läx-RUT för att kunna jämföra det med statistiska indikationer om likvärdighet. Detta blev det inget med, då RUT-avdrag inte redovisas vad avser respektive arbetsområde inom RUT. Den enda fördelningen är på RUT respektive ROT.

Att få hjälp av personer med kunskap, vare sig det är ämneskunskap eller studieteknik, är en stor fördel i sitt arbete. Läxhjälp stöder många av de syften som läxor har och ger ofta positiva effekter för elevens resultat. Det är dock troligtvis familjer som är mer välbeställda som kommer att använda sig av RUT-avdrag för läxhjälp. Skolan blir därmed mer individcentrerad där det är upp till individen att välja och att ta för sig. Det är medelklassbarnen som är uppväxta med de ”rätta” kulturella och sociala koderna och som har stöd hemifrån som vet hur de ska vara och hur de ska välja för att göra ett ”bra” val. (Tallberg m.fl., 2002, s 63)

Detta kommer därmed utmana skolans likvärdighet, då vissa elever kan skapa sig försprång till vidare studier och mer attraktiva arbeten. Få av RUT-avdragets intressenter har heller likvärdighet som mål med denna reform. Men RUT-avdraget för läxhjälp måste studeras som en del av en helhet och utgör tillsammans med andra komplexa samhällsmekanismer ett hot mot skolans likvärdighet. Bourdieu menar att vi lever i ett samhälle som reproducerar sig självt och läx-RUT bidrar till att skolan som institution kommer fortsätta axla rollen och fungera som en sorteringsmekanism som avspeglar elevernas samhälleliga bakgrund eller sociala arv.

Frågan är därmed: hur kan man lagstifta om ersättning till något som inte finns beskrivet i läroplanen? Även forskning på området runt läxors effekt finns det inte så mycket om. Man har avsatt en budget, men de rätta verktygen för att kunna följa upp hur mycket det egentligen har kostat finns inte. Inte heller kan man mäta eller följa upp hur väl satsningen faller ut, varken effekten på kunskapsresultat eller vem som använder det.

9.6. Vidare forskning

Många forskningsarbeten frågar lärare om deras syn på läxor. Jag tycker att en vidare frågeställning, när nu läxan finns i skolan, är att fråga elever hur de ser på läxan som verktyg för att nå målen.

Hur fördelas resurser. Studera en omfördelning av resurser till längre skoldagar i stället för läxor. En slutsats från detta kan vara att om man förlänger skoltiden och avstår från läxor, kommer skolan bli mer likvärdig. Detta eftersom en del elever spenderar mer tid på läxor pga förhållanden i hemmet, där krav från föräldrar, förutsättningar för läxläsning i hemmet m.m. skiljer sig.

Utför en enkätundersökning bland föräldrar. Vad är deras syn på läxor? Använder de sig av läxhjälp? Om ja, beror det på RUT? Enkätundersökningen skulle kunna utföras i två olika områden, ett resurssvagt och ett resursstarkt.

Det skulle gå att öka validiteten för detta arbete genom att gå till grunddata hos Skatteverket. Men jag bedömde att den uppgiften är för stor för en examensuppsats.

Intressant vore att titta på hur mycket kostade en privatundervisningstimma före införandet av RUT-avdrag kontra efter? Används hela subventionen till att sänka kostnaden för användaren eller är en del av den helt sonika vinsthöjande för företagen?

Referenser

- Abrahamsson, Maria. (2012). *Äntligen kan vanligt folk köpa avlastning*. Svenska Dagbladet, 29 november
http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/antligen-kan-vanligt-folk-kopa-avlastning_7710110.svd
- Cooper, Harris. (2007). *The Battle Over Homework*. Thousands Oaks: Corwin Press
- Coull, Mia. (2011). *Läxa eller inte?*, 4 april 2013
<http://www.icakuriren.se/Aktuellt/laxor/>
- Fasth, Jonas. (2012). *Ett intressant förslag – Läxhjälp*. Folkpartiet, 1 december
<http://www.folkpartiet.se/folkpartiet-nara-dig/skane-lan/kommuner/kristianstad/aktuellt/ett-intressant-forslag-/>
- Folkpartiets hemsida
<http://www.folkpartiet.se/var-politik/vara-viktigaste-fragor/>
<http://www.folkpartiet.se/var-politik/var-politik-a-o/laxor/>
- Giddens, Anthony. (2003). *Sociologi*. Lund: Studentlitteratur
- Glans, Linnea & Ringedal, Malin. (2014). *Läx-RUT – 2013 års modeord eller en god samhällsinvestering? En analys av skatteavdraget för läxhjälp utifrån ett nationalekonomiskt perspektiv*. Kandidatuppsats, NEKH01. Lunds universitet, Nationalekonomiska institutionen
- Hellsten, Jan-Olof. (1997). *Läxor inget att orda om - Läxan som fenomen i aktuell pedagogisk litteratur*. Pedagogiska forskning i Sverige 1997 årg. 2 nr 3
- Hellsten, Jan-Olof. (2000). *Skolan som barnarbete och utvecklingsprojekt – En studie av hur grundskoleelevers arbetsmiljö skapas – förändras – förblir som den är*. Uppsala: Uppsala Universitet
- Hühne von Seth, Marianne. (2011). *Flera orsaker bakom minskad likvärdighet*. Skolverkets Nyhetsbrev Nr 4
http://www.skolverket.se/polopoly_fs/1.148309!Menu/article/attachment/Nyhetsbrev_webb.pdf
- Högskoleverket och SCB. (2012). *Universitet och högskolor – Högskolenyborjare 2011/12 och doktorandnyborjare 2010/11 efter föräldrarnas utbildningsnivå*. UF 20 SM 1204
- Illeris, Knud. (2007). *Lärande*. Lund: Studentlitteratur
- Järnbert, M. & Öhrvall, R. (2010). *Partiernas sympatisörer*. SCB
http://www.scb.se/statistik/_publikationer/LE0001_2010K02_TI_07_A05TI1002.pdf
- Lundahl, C. & Folke-Fichtelius, M. (2010). *Bedömning i och av skolan – praktik, principer, politik*. Lund: Studentlitteratur
- Månson, Per. (2003). *Moderna samhällsteorier – Traditioner riktningar teoretiker*. Stockholm: Bokförlaget Prisma
- Nationalencyklopedin
<http://www.ne.se/>

- Olsson, Lena M., Thullberg, Per., m.fl. (2009). *Vad påverkar resultaten i svensk grundskola? – Kunskapsöversikt om betydelsen av olika faktorer*. Stockholm: Skolverket
- Sandqvist, Jonas. (2012). *Likvärdig utbildning i svensk grundskola? - En kvantitativ analys av likvärdighet över tid*. Stockholm: Skolverket
- Skollag (2010:800)
http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Skollag-2010800_sfs-2010-800/#K1
- Skolöverstyrelsen. (1962). *Läroplan för grundskolan Lgr 62*. Stockholm: Kungliga Skolöverstyrelsen
- Skolöverstyrelsen. (1969). *Läroplan för grundskolan Lgr 69*. Stockholm: Svenska utbildningsförlaget Liber AB
- Skolöverstyrelsen. (1980). *Läroplan för grundskolan allmän del Lgr 80*. Stockholm: Liber Utbildningsförlaget
- Skolverket. (1994). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo 94*. Stockholm
- Skolverket. (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 Lgr 11*. Stockholm
- Stukát, Staffan. (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur
- Sveriges kommuner och landsting. (2011). *Synligt lärande – presentation av en studie om vad som påverkar elevers studieresultat*. Stockholm
- Säljö, Roger. (2003). *Föreställningar om lärande och tidsandan*. I *Forskning i fokus* nr 12
- Selander, Staffan. (Red.). *Kobran, nallen och majjen* (s. 71-89). Kalmar: Myndigheten för skolutveckling
- Tallberg Broman, I., Rubinstein Reich, L. & Hägerström, J. (2002). *Likvärdighet i en skola för alla – Historisk bakgrund och kritisk granskning*. Kalmar: Skolverket
- Vlachos, Jonas. (2012). *Avdrag för läxhjälp blir dyrt och ojämnt*. Svenska Dagbladet, 28 juni
http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/avdrag-for-laxhjalp-blir-dyrt-och-ojamligt_7706678.svd
- Vänsterpartiet. (2012). *Motion 2012/13:Sk2 - Motion med anledning av prop. 2012/13:14 Skattereduktion för läxhjälp*. Sveriges Riksdag, 6 november
http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Forslag/Motioner/med-anledning-av-prop-201213_H002Sk2/?text=true
- Vänsterpartiets hemsida
<http://www.vansterpartiet.se/politik/>
- Westlund, Ingrid. (2004). *Läxberättelser – läxor som tid och uppgift*. Linköping: UniTryck

Wingborg, Mats. (2013). *Vetenskaplig grund, beprövad och evidens*. Skolverket, 22 januari
<http://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning/vetenskaplig-grund-och-beprovad-erfarenhet/vetenskaplig-grund-beprovad-erfarenhet-och-evidens-1.189565>

Örstadius, Kristoffer. (2014). *Därför kan Pisa-testet vara missvisande*. Dagens Nyheter, 4 juni
<http://www.dn.se/nyheter/sverige/darfor-kan-pisa-testet-vara-missvisande/>

Läxhjälpföretags hemsidor:

<http://www.allakando.se/>

<http://www.extracoach.se/>

<http://www.minlaxhjalpsverige.se/>

<http://myacademy.se/>

<http://www.smartstudies.se/>

<http://www.studybuddy.se/>

<http://www.upgrades.se/>

<http://veterankraft.se/privatkund/vara-tjanster/laxlasning/>